

Nemunas

Nr. 38
(311-752)

2010 m.
lapkričio 11-17 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Pernelyg triukšminga vienatvė **10 p.**

Algimantas ALEKSANDRAVIČIUS.
„Varpas Orvydų sodyboje“. Iš ciklo
„Žemaitija su meile“.

Kauno Laiptai **3-7 p.**

Proza _____ Vincas STANIULIS

Poezija _____ Valdemaras KUKULAS

Jolanta SEREIKAITĖ

Erika DRUNGYTĖ

Lengvi atradimai

Déméto sindromo

Tautvydas NEMČINSKAS

persimainymai

Vien nesibaigiantis
pralaimėjimas?

Juozas ŠIKŠNELIS

Nutekėjimai

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Kitoks režisierius ir kitokia
jo dokumentika

2 p.

Popiežiaus kalnelyje...

Valerija KAZLAUSKAITĖ-BALČIŪNIENĖ

Atsiminimų nuotrupos **9 p.**

9 770 134 314 007

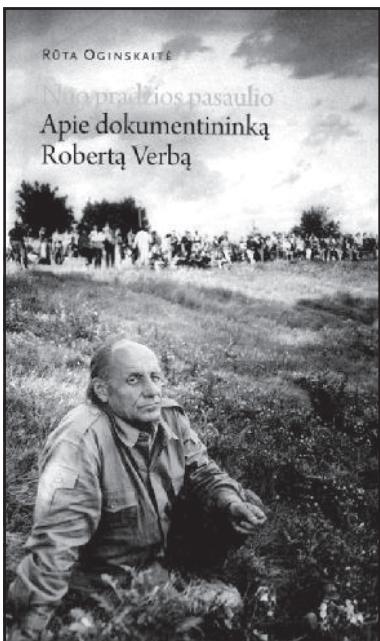
Kitoks režisierius ir kitokia jo dokumentika

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Spalio 27 d. Istorinėje prezidentūroje Kaune labai negausiai susidomėjusių auditorijai pristatyta Rūtos Oginskaitės knyga „**Nuo pradžios pasaulio**“ apie Robertą Verbą (1932-1994) – operatorių ir režisierių, lietuvių poetinės dokumentikos pradininką. Gaila, kad atėjusių buvo tiek nedaug, nes dabar šio režisieriaus kūryba prieinama tik klubinės veiklos pagrindu. Jei jūs suburste žmones, galėsite jo filmus gauti iš vienkartinėms peržiūroms, tačiau plačioms žiūrovų auditorijoms jie jau nedemonstruojami. Tokią situaciją labai paprastai ir skausmingai komentavo režisierius ir operatorius Aloyzas Jančoras: „Kai egzistavo kino studija, sukurtus filmus mes turėjome kaip savo nuosavybę. O 2004 m. kartu su pastatais parduoti ir juose būvusieji filmai. Vadinas, dabar jie priklauso šeimininkui, kuriam visiškai nerūpi jų likimas, o mes juos turime vėl atpirkti.“

R. Oginskaitė išsitikinusi, kad tik dabar ateina laikas, kai žmonės pradeda tai įsiųmoninti ir protestuoti. Todėl ateityje tokiu šiurkščiu klaidą, tikėkimės, nebus.

„**Nuo pradžios pasaulio**“ – jau ketvirtoji R. Oginskaitės, „Lietuvos ryto“ apžvalgininkės, knyga. Autorė domisi teatru, opera, dokumentiniu kinu, bet iš esmės – kūrėjų portretais. Nuotykių ir intrigų kupina monografija apie operos solistę „Aleksandra Staš-

kevičiutė“, knyga „Teatras be pasakų“ apie novatorišką teatrą vaimams, o iš tikrujų apie tėvus ir vaimus. „Nes nežinojau, kad tu nežini. Knyga apie Vytautą Kernagį“ skaitytųjų pripažystama kaip visos kartos biografinė.

Režisieriaus sąsajos su Kaunu ne itin žymios. Tiesa, čia jis baigė tuometinę Pirmają (dabar „Aušros“) gimnaziją. Vėliau R. Verba, gal dar nesulaukęs reikiama laiko nuotolio, pastatė filmą apie savo klasės draugus, bet jis nebuvo labai vykš. Kaune sukurti filmai apie dar jauną kompozitorių Giedrių Kuprevičių „Maestro jaunesnysis“ bei „Seserys“ apie Mika-

lojaus Konstantino Čiurlionio seris.

„Verbos filmai „Senis ir žemė“, „Vincas Svirskis“, „Čiutyta rūta“, „Šimtamečių godos“, „Šventėn“ kuria episkopą gražios ir doros lietuvių tautos portretą. Visuose juose svarbi žmogaus siela, o ne užfiksuota informacija. Tai labai unikalas atvejis, nes visi šie filmai kurti laikais, kai dokumentinių filmų ekranoose puikavosi įvairiausiai darbo pirmūnai ir paňasūs „svarbūs“ visuomenės veikėjai“, – pasakojo R. Oginskaitė, pristatydamas patį svarbiausią ir kūrybingiausią režisieriaus darbo laikotarpį nuo 1965 iki 1970 m.

Kadangi susitikimas labai priminė klubinę veiklą, buvo pademonstruoti ir retai matomi režisieriaus filmai. Tiesa, septynis juos, išrašytus prie knygos pridėtoje kompaktinėje plokštéléje, galės pažiūrėti visi knygų skaitytojai. „Senis ir žemė“ (1965) – pirmasis operatoriaus R. Verbos režisūrinis darbas, pradėjęs Lietuvoje poetinės dokumentikos epochą ir nepaisęs anuometinių taisyklų. Pasirodo, net ir tais laikais tai buvo įmanoma – galbūt dėl tematikos, dėl to, kad filmuotas kaimo gyvenimas. Filme kaimo senukas porina ne apie kokius nors pasiekimus, bet apie išvargtą vargą. Apie tai, kaip sunūs stengesi mokslo gauti, apie mirusią žmoną, kuri „su vaimais gražiai pergyveno, kaip avela juos glamonejo“. Tiesa, vėliau šis itin šiltas ir nuoširdus filmas sulaukė baisių puolimų. Buvo parašytas protesto laiškas, kuris ga-

lėjo nulemti vos vos išlikusio filmo likimą. Rastas faktas, kad senukas kitados yra padėjęs sovietų kareiviu, jis išgelbėjo.

„Šimtamečių godos“ i didiji ekrana taip ir nepateko, nes Jame nufilmuoti žmonės per seni, tarsi netinkamai rodyti pavyzdžiu...

R. Verbos filmuota seniausiojo kaimo karta, jau išeinant ir išsi- nešanti vertybės, buvo visiškai nesvarbi to meto visuomenei. Reikiaria tikėtis, kad šiandieninei režisieriaus darbai bus aktualūs. O kartu su jais – ir naujoji knyga.

Tiesa, A. Jančoras siek tiek abejojo, kad ji, prilygstanti kultūros įvykiui, sulaiks tinkamo dėmesio, nes tokiai dalykais besidominčių žmonių lieka vis mažiau. „Aš apie R. Verbos asmenybę žinojau daug, tačiau knygą skaityti buvo labai įdomu. Režisieriaus joje yra tarsi pagrindinis veikėjas, aplink kurį susika- veiksmas. Tai knyga apie praėjusį laiką, užfiksavusi itin svarbių ir tikslų faktų. Ir parodžiusi lai- bai įdomią kinematografininkų virtuvę, kuri atskleidžia, koks sudėtingas ir įvairiapusiskas šis me- nas“, – kalbėjo operatorius.

Istorikas Aurimas Švedas pri- klausuoja jaunajai kartai, kuri jau visiškai nesusiliečia ne tik su R. Verba, bet ir su jo legenda. Poeti- nis dokumentinis filmas jam taip pat buvusi labiau savoka nei realus pajutimas. „Per R. Verbos asmenybę galima matyti visos kar- tos istoriją, o knygoje patirti to meto kasdienybę. Matyti, kaip di- deli dalykai, reikšmingi filmai

gimsta paprastai, eksprontu ar net atsiskritinai. Kniga nėra perdėm rimta, nes pripildyta linksmų nu- tukimų, labai spalvingų deta- lių“, – pastebėjo istorikas.

Knigoje „Nuo pradžios pasau- lio“ – archyvų saugomos istorijos, amžininkų prisiminimai, gandai ir nuomonės, filmų gamybos subtilumai, pokalbiai su R. Verba, kuris pats atskinėja iš klausimus, kadaise užduotus savo filmuo- tiems Lietuvos šimtamečiams. O visai neseniai, tarptautinio Kauno kino festivalio metu, VDU galerijoje „101“ buvo atidaryta fotografių paroda „Filmuojantis Robertas Verba“. Is operatoriaus Algirdo Tarvydo nuotraukų žvelgė san- tūrus ir švelnus žmogus, įamžinęs senajį nykstantį kaimą, jo gyventojų, menančius dar XIX šimtmetį, ir tuos, kuriems likimas lėmė brėsti vadinamojoje socialis- tinėje respublikoje. A. Tarvydas dėmesingai ir ištikimai stebėjo, kaip dirba poetinės dokumentikos meistras, kaip atidžiai bendrauja su savo herojais.

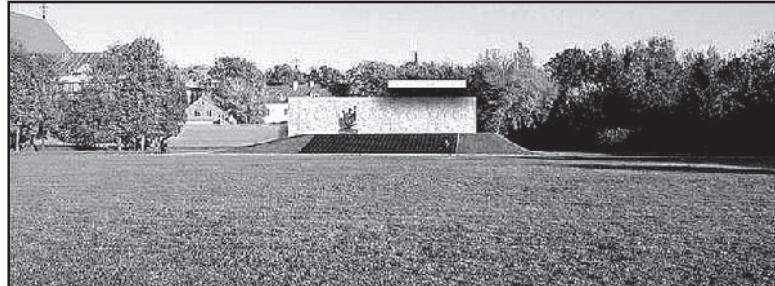
Nei tiems žmonėms, nei režisie- riui tuometinė aplinka nepadarė tokios įtakos, kokią galėjo. Jie tvirtai atsilaikė. A. Jančoras pri- pažista, kad tuo metu filmai buvo gerai finansuojami, per metus jų pasirodydavo ištisos dešimtys, todėl toje gausoje buvo ne taip jau mažai tikrųjų lietuviškų. Dabar jų pastatomai gal net mažiau.

„Paskutinė vienkiemio vasara“ (1971) baigė gražiausią R. Verbos periodą ir susitikimą Kaune. Filmas apie naikinamas sodybas, iš- įejimą ir netektis. „Iš režisieriaus buvo reikalaujama optimistiškos nuotaikos, o jis darė requiem se- namaj kaimui“...

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Kauno santakos parke, ant Popiežiaus kalnelio (1993 m. rugėjį po- piežius čia lankėsi ir aukojó šv. Mišias), ketinama statyti paminklą Jonui Pauliui II, o tai vėl visuomenėje kelia emocijų audras. Senamiestis jau nusmaigstytas atminimo paminklais, tačiau vis dar planuojama nauju, ir ne vienas. Šiuo metu meninių paieškų etape visiškai ištrigės pa- minklas kunigui Antanui Mackevičiui, ir atrodo, kad nuo tokų truk- džių mėgina apsiginti skubiai sta- tant naujajį paminklą popiežiui. Tik ar tai nenulems dar vieno abejotino rezultato?

Visame pasaulyje žinomas Len- kijos skulptorius Czesławas Dzwigajus svečiavosi Kaune ir dalyvavao architektų bei skulptorių posė- dyje, svarstant paminklo ir jo ap- linkos darbų įgyvendinimo klausimus. Autorius vien Jonui Pauliui II visame pasaulyje yra pasta- tės 69 paminklus... Kaune numato- mas statyti paminklas Lietuvos teat- rui, taip pat jau bus antras, nes švenčiant Šilinės atlaidus ir Švč. Mer- gelės Marijos apsireiškimo Šiluvosje 400 metų jubiliejų atidengtas paminklas popiežiui Jonui Pauliui II Šiluvosje. Pusketvirto metro aukščio skulptūra pastatyta minint po- piežiaus apsilankymo Lietuvos teat- rui, penkioliktąsias metines. Ši karta mūsų mieste vėl mėgina taiky- tis prie datų. Kadangi nežinoma, kada popiežius bus paskelbtas pa- laimintuoju, jo skulptūrą mėgina- ma paversti vienu iš gegužės mė- nesį vyksiančių Hanzos dienų Kau- ne akcentu. Tik kas žino, kaip tai gali būti susiję? Tuo labiau kad ši konkreti data, pasak skulptoriaus, verčia labai skubėti ir neleidžia ieš- koti kitų skulptūros variantų galimybių. Nors siek tiek keistai nuteikia tokis Cz. Dzwigajaus popiežiaus skulptūrų kūrimo „etatas“, prista- tyta naujają Jono Pauliaus II figūrą Kauno skulptoriai ir architektai su- tiko gana palankiai. Arkivyskupo Sigito Tamkevičiaus sprendimui

Architektūrinė projekto dalį pristatę Gintaras Prikockis ir Saulius Pūtvis ieškojo išeities, kaip išryškinti skulptūrą, kuri visiškai prakysta medžių fone.

Popiežiaus kalnelyje...

skulptūra turėtų būti realistinio stiliaus. „Kitaip įamžinto popiežiaus atminimo aš neįsivaizduoju, todėl, jei būtu mastoma apie kitas formas, man tekti visiškai pasitraukti“, – teigė arkivyskupas.

Laiminančio popiežiaus skulp- tūra jungia monumentalias, ryškias formas ir gana smulkias detailes. Tačiau čia pat iškyla problemų derin- ant skulptūrą erdvėje. Bronzinis paminklas prakysta medžių fone ir milžiniškoje parko erdvėje. Ne- paisant to, skulptorius bérė su Lietuvos klimatu ir labai įtemptais termi- nais susijusias priežastis, kodėl negali pasirinkti šviesaus akmens ir vis dėlto lieka prie bronzo.

Architektūrinę projekto dalį pri- staciūsieji Gintaras Prikockis ir Saulius Pūtvis pateikė net kelis aplinkos planavimo variantus, kurie ga- lėtų išryškinti paminklą. „Ši vieta nulemta popiežiaus vizito, todėl dėl jos jau nediskutuota. Ateityje tai turėtų būti ne tik paminklo, bet ir didesnių renginių vieta: mišių, koncertų. Tačiau esama būklė ne itin gera. Paminklas prapuola erdvėje, todėl siūlome už jo pastatyti šviesią dekoruotą sienelę, kurioje galėtų atsiispindėti krikščionybės istorija. Mėginame pateikti daugiau galimų variantų, nes erdvė di- delė, nemažai ir skirtingu žiūros taš- ku“, – kalbėjo G. Prikockis.

Deja, sienelės, ryškinančios

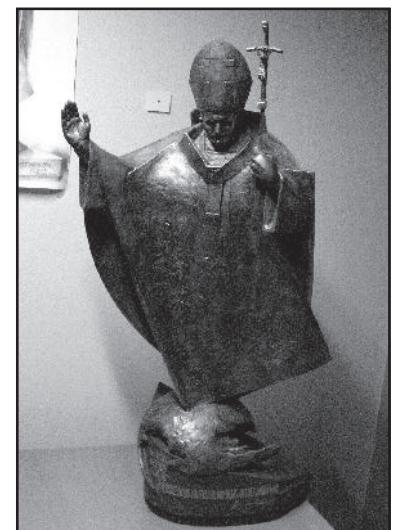
skulptūrą, idėjai nebuvò pritarta. Manys, jog jis per daug drastiškai versis į „minkštą“ aplinką, kurioje vyrauja medžių žaluma, atrodys monumentaliai ir pompastiki. Todėl ir alternatyvius jai galėtų tapti tokios pat „gamtinės“ – naujai pasodinti išraiškingesni medžiai, perfor- muotas kalnelis ir panašiai.

Vietos paminklui parinkimas, kuri, kaip ir pačios skulptūros au- toriaus paieškas, nulémė arkivyskupo S. Tamkevičius ir dvasininkijos nuomonę, sulaukė kardinaliai skirtingų architektų vertinimų ir nu- monių. Viena grupė tvirtino, kad vie- ta jau yra istoriškai pagrįsta ir dabar lieka taikytis prie jos salygu, kiti- sakė, kad Kaune galima rasti ir daugiau su popiežiaus vizitu susijusį erdvę. Tačiau dažniausiai skambėjo ir labiausiai iškinami atrodė tvir- tinimai, jog ši erdvė ir skulptūra pa- prasciausia nedera. „Ši vieta vertinama tik dėl gražios gamtos ir tuščios erdvės, tačiau skulptūrai ji visiškai neparuošta. Sakralumo joje tikrai maža. Ir pati skulptūra yra klasikinis urbanistinėi miesto erdvėi skirtas pa- vyzdis, kuris, atsidūres gamtos ap- suptyje, tampa visiškai savitikslis. Nors siaip ji gana plastiška ir įtaigi. Sienelė taip pat nėra geras sprendimas, nes ji atskris sakralinės paskir- ties pastatus ir pačią skulptūrą“, – tvirtino architektas Saulius Juškys.

Apie tai, kaip estetizavimas vei-

kia ir naikina neigiamus veiksnius, kalbėjo lenkų skulptorių, nes pa- sirinkta erdvė ištės kelia abejonų. Jau vien todėl, kad iki šiol ten daž- niu buvo sutinkami tituluoti krep- sininkai, organizuojami patys kei- ciausiai renginiai ir į dangų leidžia- mi oro balionai. Prieš pat Popiežiaus kalnelį plyti erdvė stadiono teritorija, kurios ateitis taip pat ne- aiški. Detalusis rekreacinės paskir- ties teritorijos planas iki šiol nėra patvirtintas. Kaip joje derės sakra- linė vieta ir sportui bei laisvalai- kiui skirta erdvė? Ar, pastačius paminklą, neįvyks savotiškas viešo- sios erdvės, dabar priklausančios miestiečiams, „uzgrobimas“ ir pri- vatizavimas?

Apie tokią sakralumo ir demo- kratiškumo dermę, kaip pagrindinių projekto uždavinį, užsiminė skulp- torius Robertas Antinis. Jis kalbė- jo, kad dabartinis skulptūros make- tas atrodo gana vienpusiskas, kad iš užnugario jis visiškai netraukia žvilgsnio. „Skulptūra yra trimatė, ir to nereikia užmiršti. Ji privalo tu- rėti bent keletą ryškių „ženklių“, per kuriuos kalbėtų stebinciąjam iš skirtingu pusiu. Dar reikia labai daug galvoti“, – teigė skulptorius. Tačiau galvoti, atrodo, nėra laiko. Cz. Dzwigajaus pasiruošęs priimi- pastabas ir į jas reaguoti, tačiau ne- slepia, kad keistis galés tik detalės, o ne skulptūros esmė. Tikėkimės,

Dabartinis skulptūros maketas. Kad bent postamentas, kuris užkliu- vo visiems architektūros ir skulp- tūros specialistams, bus pakeistas. Gaila, kad visam miestui svarbius sumanymus realizuoja gana uždaros žmonių grupės. I paminklo statymo reikalais architektai ir skulptoriai ištraukti tik nulėmus jo stovėjimo vietą ir skulptūros stilį. O plačioji visuomenė vis dar laukia savo eilės. Ar jai bus leista pasisakyti? Kokio ir ar apskritai tokio paminklo reikia? Juk Jonas Paulius II lankė ne tik dva- sininkiją, bet ir mus visus. Toki rei- kalavimą, kaip vieną pagrindinių, išdėstė kultūros paveldo specialistai. Ar bus baiminamasi nesuspėti iki nustatyto termino?..

KAUET archyvo ir Audrio KARALIAUS nuotraukos

Vincas STANIULIS

Apsakymas

Kastulė ant kryžiaus

Vos nepaleido iš rankos kibiro su pienu: viduasly skaudžiai raudonavo pagalvės impilas, baltavo kelios iš užvalkalo iškratytos plunksnos.

Tik išeik, nebūk - ir jau jis vėl, jau jisai vėl.

Taip ir yra: svirnelyje, išidrėpojės į veik tuščią aruodą, šnarpšdama, vis nubraukdamas rankove benutstantį snargli, jis žerė į gėlę pagalvės užvalkala miežius.

- Paskutinius miežiukus, gyvulytu, - mēgino sugédinti Kastulė. - Kuo lesinsiu vištukes? Ką sésim?

Bet jisai né nedirst, žeré sau, prisižérė, kūprindamas pakratė užvalkalą, vis šnarpdamas užsimetė ant peties, peržergė per aruodo lentas.

- Neduošiu! Neisi! - šaukė Kastulė nuo svirnelio laiptų. - Gana!

Jisai stovėjo išsižergęs, akys pverstos, šūdinas kerzinis batas smirdėjo visai arti Kastulės galvos.

- Pasitrauki - ne? Pasitrauki - ne? - vis kartojo, rankove nubraukės panošę.

- Neisi! - šaukė Kastulė, norėjo dar ką sakyt, išrėkt, tačiau nespėjo: jisai spryrė kerziniu į krūtinę, spryrė ne taip jau, rodos, smarkiai, bet Kastulė vis tiek per kelias pakopas nubildėjo žemyn ir žnektelelio ant prielaipčio; iš paskos ne-lyg pašautas kuosiukas nuplastėjo nusmukus skarelę.

Jisai peržengė per Kastulės kolas, pastovėjo su miežių kuprele, tačiau sulaukęs, kol ji ēmė stotis, graibyt nusmukusius kaliošiukus, greitai sprūdino pro vartelius, nes, ką gali žinoti, gal jinai vysis, vėl rėkaus, mēgins sulaikyti.

Taciau Kastulė nesivijo, né žiūréjo įkandin, suprato, kad miežius vėl nuneš Brankitui, tenai gaus šamkę ar porą kaukolino, žiūrint, kiek Brankitas savo žvairėm įvertins atnešimą.

Bet kas čia taip bjauriai smirda? A, tai tas... Jisai buvo išidrėpojės į žmogiašūdį, su tais pačiais kerziniais išreplijojo ir į aruodą.

Šūdinā jupel mēgino nuvalyt

pasirovasi pernykštės žolės su jau pasprogiu šiumetės pūku. Kur tu nuvalysi, tik dar labiau išvažliojo. Jupel įmurkdė į kibirą, nusiplovė rankas, apsičiupinėjo - nubrozdinta alkūnė, maudė ir sutrenktą krūtinę. Gerai, kad niekas nelūžo, dar gaji, tačiau tas gajumas iki laiko, iki nematomos ribos, kuri, Kastulė jautė, gal jau visai čia pat. Daug, nesuskaiciuoja mai daug kartų buvo: viskas, netatlaikysiu, nutrūks kaži kas po širdim, griūsiu - ir jau neatsikelsiu. Tačiau vis praeidavo - kaip bet koks skausmas, silpnumas, kai akyse viskas tik temsta, temsta - ar medžio lapas, ar veidas, ar dangus vienodai parūdijusios violetinės spalvos, bet, žiūrėk, imi ir atitoksti, atskivapstai. Nežinia, visai nežinia, kaip busabar.

Nueit ir uždegt Brankitą, sulaukt nakties ir uždegt! Štai dar kliksi liktarnos „šiknoj“ zibalo. Ką tu čia uždegsti, Kastule, durne tu! Atseks tau šumi, pagaus, pakratys kaliošiukus... Ne tau, Kastule, uždegt, tau gaila kad ir pakrypusios, apšlubusios Brankito stubukės, ką ji kalta. Be to, šitas, jei negaus pripust pas Brankitą, gaus kitur - kaimukas pritvinkęs kaukolino, kaip kokio užkrato, pilių.

Porą metų po vestuvių jisai buvo kaip žmogus, net labiau: kojas jai numazgodavo ir šluostydavo, dar apydrėgnes bučiuodavo. O paskui ēmė žvérėt ir gyvulėt, žvérėt ir gyvulėt, netiko nei barščių rūgštis, nei audimas: svieto moterys suveria plonai ir išaudžia plonai, o tavo marškiniai grauzia, lyg būtum ne jais apsivilkės, o akėčias užsinėrės.

- Aik ir būk pas tą Janę, tą našlę... kuri audžia plonai.

Tino į galvą alkūne, paskui skiauscia plaštaka, sukruvino.

- Janės neruš! - kriokė springdamas. - Janė valgo iš lėkščių, o man pilii suskilus molini bliūduką!

Subyrėjus kolchozui parsivarė

traktoriu, piburbino prie lango, priroši šunį. Ne jo vieno tas traktorius, dar keturių pajai už jį sukišt. Atkuksi bobukė Nakaučkė: reik kultivuot, bulbukės sodyt. Jisai keksi: labai norėčiau pagelbėt, labai, bet kad né sau - sudegė starteris.

Nieko jis nesudegė - pats išlupo ir maiše nuneš Brankitui. Pasakui ir ką daugiau - lupa ir neša, lupa ir neša, liko tiktais grobas, ratai sulindo į žemes. Né nekrust iš po lango, nei sau, nei kitam!

Šuniuką tylėdamas atbraklino nuo to grobo, vėdi link patvartės, prie būdos, tas džiaugėsi, šokinėjo, treminis. Spryrė: aciuc, rupūžė!

Šalia traktoriaus grobo palinkęs skalbiniu džiovimo stovas. Kastulė pajudino: kliba, virsta kaip ir daug kas čia, kaip ir gyvenimas, ir nér kam sutvirtint, pataisyt. Nejučia prisviro prie to stovo, išskėtė rankas prie skersinio - kryžius o kryžius, kaip kad matė Šilavoto bažnyčioj gavénios metu ant Kristaus grabo užuolaidos:

tokie patys kryžiai, "T" raidės formos, ir Kristaus, ir abiejų latrų. Blėstelėjo: padraskyt ką troboj, pavartyt, sudaužyt, o pačiai prisiři prie šito stovo, pirmą kojas, o rankoms pasidaryt kilpas iš virvės. Paršleivos jisai, o štai, kol tu pas Brankitą praspringai miežiukus, atėjo vagai, ant snukį kojines užsimovę, pagrasino kažkuo panašiu į pistoletą, priroši mane, nukryžiavojo, viskā namie išvertė, išdraskė, ką rado geresnio, išsinės. Ich, kaip dabar gyvent, o tu slėivinėji, springsti ir vis neprispringsti.

Ich, ich, iš tiesų susigraudino, liežuviu nubraukė skruostu nusiritusi ašara, vėl išskėtė rankas, prisimatavo prie skersinio, tačiau atėjo, atlinksėjo apsiepus vištukė, kapt į kaliošiuką, kapt: kur lipi, mindžioji - antai jau snapucių prasikalę, dar antšalas neišėjo, o jau kiša smailius pirštukus, prasikrapšto akis po žiemos. Sulolo, susibradzeno ir šuniukas, at-

sistojo ant užpakalinių kojų, užmatęs neįprastai rankomis skeryčiojant.

Gera raibukė, gera, nusišerus, niko, prašils - daugiau palesiosi žoliukės, atsigausi. Ėmė taisyt, glostinet snapucių, kur buvo priymynus, podraug išpureno, atlaisvino pirštas nuo pernykštės šapų ir kitus. Raibukė talkino: kapt, kapt, drykst viena koja, kita, kapt, kapt.

Ant rankos užropojo atkapstyta boružė. Ropojo sunkiai, žiemą išvargas, sustojo ant krumpilio, pailsėjo, pasiturseno, pasidžiovino saulėkaitoj, fit - nuskrido. Vištukė kapt - nepataikė. Kastulė prajuko: ir nespėjai, nespėjai, tai tau merga.

Aukstai, beveik grynam, dar su žiemiška drumzle, bet jau žydrėjančiam danguj ungė nematomas léktuvas. Klevo šaką lingavo ant jos užsisidės vėjukas, palinguos, pasisups - vėl sėdi, žiūri: žievės rinčiu skubriai atropoja nuo vištukės pasprukusi boružę.

Vištukė, talkininkė. Net salstelėjės vėjuko kvėptelejimas nuo klevo šakos. Snapučiai, belendantys baltom galvukėm iš po ledo, kai netgi tas pasiutės varputis dar né krust.

Menki dalykai, rodos, jei ne jie, tai ir pati save nukryžiavotum arba dar vis kuksėtum, sriūbautum, pritūpus prie beatrajojančios karukės lovio, jo apkramtytos briauños, kaip tévo ar motinos grabolentos išitvérus.

Jisai éste édė: tavo tėvas pastatė ne stubą, o tvorą, žiemą vėjas baigia iš po sienojo samanas išpusyt, laukas jau matyt!

- O ką tu savo vaikui pastate? - neiškentė Kastulė. - Kokius jau rūmus?..

- Nušlyti - ne?! - akis pabalino, liežuvis dvilinkas.

Reikėjo bėgt, jisai griebė už galvos, gal smaugt, bet tik skarelė liko rankoj, ją sukapojo ant kulbelės.

Kai išsitrenkė vis rékdamas, putodamas, ižieistasis mat, gal pas Brankitą, kur daugiau, greitai apsirengė, išmetė ką ne ką į krepšeli - ir į plentkelį, prieš tai dar užbėgus pas kaimynę: pamelžk karvukę. Pieną susikošk sau. Toji nieko né neklaušinėjo: vėl karo stovis - Afganistanas.

Pas dukturą pabus dieną kitą, užsiglaudus kur kampe.

Paklojo ant sofutės, o drabužėlius išneše į balkoną: žentas sakės, jog smirda dūmais ir tvartu.

Išnėsė, tai išnėsė, kad tik nesulytų. Miegas néinemé ne tik todėl, kad vis kniauksėjo, žvygavo mašinėles, lyg kad važinėt gaisrinė ar greitukė.

Per skydę sienoj, kur rozentė, viskas buvo girdėt kaip per kokį telefoną:

- Ką atvežé? - dudeno žentas.
- Nu ką... Sūrį, sviesto... Kiausinių.

- Pinigų neatvežé?

- At. Du šimtu.

- Du šimtu... - garsiai išspūtė orą. - Šiknai pašluostyt popierių už du šimtu. Mašinėlė visai supuvus, kojos per dugnų lenda. Du šimtu...

Vos neišrėkė per tą sienos skydę: iš kur paimesiu tūkstančius?! Kad ne jisai, tas smakas... gal. Prapunta, prapila ir savo pensiją, ir dar vis duok, ir duok, o ne - vėl bėgsi, kaliošiukus nusispardžiusi.

Magėjo keltis, susigraibyt balcone drabužėlius. Bet kur nueisi nakčia, kur pasidėsi? Ūžauja vėjas, balzgina kaži kokią skardą.

Pratūnojo iki vos svist. Tada apsirengė, šonu lindo pro svetainėlės duris. Dukra jau buvo atsikelusi, virtuvėj šukavosi, šnypavo užkaista arbatinukas - tuo į darbą, ne kažin kas toj siuvyklo, bet vis. „Kur tu dabar propatamsais, gal arbatukės?“ - „Ai ne, vaikeli, vaikas gėriau, namie karvukė laukia.“ Apyčiuva nutapsėjo, nučiuženo tam siais laiptais ir pagalvojo: o kad dabar reikėt vėl užlipt, tai jau niekaip.

Siurpelėjo - dar visgi lauke ne tikroji šiluma, be to, jupelė su murkdyta kibire, tad éjo trobon. Kirvuku paskaldé šakaliuką, pakurstė veik išblésusi ugnį. Geras kirvukas, smagus, tik jau atmuštas prapultinai, o pagalast néra kam.

Kai puodas vėl atgijo, ēmė unkst, tada išgirdo:

- Boba, ést! Kastule! Rupūže! Ést!

Parsivilko, jau.

Stovėjo išsižergęs, linguodamas, vis loštelėdamas atgal, tik griūt, tik griūt. Ir šlapinosi netolios vietos, kur ką tik jas ravėta. Su spaudė kirvakotį - tik tu man apvaryk snapucių, tik tu man apvaryk! Tačiau paskui net nusišaipė: menkas jau spaudimas, daugiau ant kelinį negu nuo savęs. Pusk daugiau kaukolino! Nugrubai, nelabai man ką padarysi, nebent koja ar liežuviu, bet tai jau ne tie ta vė kibūs, kieti grébiakrumpliai!

Iš puodo išémė dar ryte užkaistyt ir jau pravirusių lašinių, padėjo duonos, druskinę.

Jisai bloškė ant suolo kepurę, nenusivilkės brukosi už stalą, pusiau skersas pabadė šakute mėsą, pasipurtė, žagtelėjo:

- Lašiniai, vėl lašiniai... Uu, net krato nuo šių tavo lašinių...

Pastūmė atgalia ranka dubenėli, vos nenumetė.

Kastulė nė nepajuto, kaip vėl nusitvėrė kirvuko.

- Punti - ne?! - šaukė prišokusi. - Punti - ne? Ponas nori žąsienų?! Brankitas neatkišo žąsienų?..

Jisai, nenuleisdamas akių nuo kirvuko, smeigė šakute lašinių, žiojosi kast, be duonos.

- Paédi - ir mauni atgal! Užvalkalė - neatlyžo Kastulė. - Kad man būt užvalkalas!

O kad atrodytu tvirčiau, kaukšt kirvapente į stalą! Ir tuoju pat kito ranka nejučia perbraukė tą vietą: pramušta klijotė, o stale - jau žymė. Klijotė gal kada užties naują, o trikampe iðduba bus ir bus, neuzgis, kol šitas stalas stovės.

Už lango vėl prasiūvietė. Balzaganas džiovyklos stovas, tas jas kryžius, atrodė kaip per siaurą lieptą einantis liesas vienmarškinis žmogus. Nuslys nenuslys, viena ranka - žemyn, kita - aukštyn, viena - žemyn, kita - aukštyn.

Blestelėjo: reikės tą stovą pataisyti, atitiesint, įkalt kuoliuką.

Jisai žiaumojo, ciulpė lašinius, skersa akim dirstelėdamas, bet Kastulė nepadėjo kirvuko.

„Aik tu sau, negaliu žiūrėt“, - norėjo pasakyti ji, bet nutylėjo.

Tik iš spintelės išémė ir dunks-telėjo ant stalų stiklainiuką rau-gintų kopūstų.

Vlado BRAZIŪNO nuotrauka

Valdemaras KUKULAS

***

Ne ūkanų ūkanos, o kladū
Klaidos. Neik šiuo purienų tiltu
I vidurį upės, vidurį
Sūkuriuoja pavasario
Vėjas, o verda, o kunkuliuoja
Lelijos vandens sūkuriuoja vidury.

O, tos vandens lelijos! Lévuo
Užvenktas, todėl ir išdžiūvęs,
Plynas kaip mėlynas laukas. Dugne
Užsimiršimo lelijos, dugne
Svaigulio baltos lelijos. Klaidū
Klaidos gyvenimo paviršiu.

Ekleziasto ūkū ūkai, ūkanų
Ūkanos mano kladidas paaiškina.
Neik šiuo vandens lelijų tiltu
I pelkės vidurį, prisiminimų
Verpetą: sukas sūkuriuoja
Upėj pavasario saulės likučiai.

Gyvenimo liekana. Tik likučiai
Tikėjimo, vertusio perbristi
Visas verdenes ir dugno duobes.
Neik ajerų viršunėmis kranto
Palaiminto linkui, nors krantas
Rūkuoja, ūkuoja. Klaidū

Klaidos yra ta didžioji paguoda,
Patikimiausia brasta per savo
Užvenktas prisiminimų marias.
Vėjas nurimsta, ir nieko nelieka
Iš šelsmo jaunystės, aistros
Minties. Vien tik ūkanų ūkanos.

***

Jų giminėj būta karvedžių,
Bet palikuonys buvo recidyvistai
Ir valkatos. Raše viduramžių
Balades ir rondo, bet liko
Neužrašyta kunigaikščių istorija:
Karvedžiai rašo krauju.

Bet krauju rašo ir valkatos,
Ir recidyvistai: teismo nuosprendžiai
Patvirtinami krauko ar ašarų
Antspaudais. Jiems liko kraujas,
Nes karvedžiai neverkia. Todėl
Néra patikimų metraščių, statutų.

Statutai būna sausi. Sausas
Istatymas panaikina skirtumus
Tarp epo ir lyrikos, tarp gyvenimo
Ir gyvenimo ilgesio, kurj visi
Vadina vienu mirties vardu.
Bet mirtis jau nieko nebepasirašo.

Rašto kelai be galio klaidūs:
Tie, kurie kalba lietuviškai, rašo
Lotyniškai, tie, kurie kalba
Lotyniškai, rašo lietuviškai. Visi
Gyvena nejausdami, kad gyvena
Jau mirę seniai. Todėl tyli.

Meilė trunka triskart ilgiau
Už gyvenimą, triskart
Ilgiau nei siekia atsiminimai
Apie senelių gyvenimą,
Pačią pradžią. Meilė yra tai,
Kas buvo ir bus. Bet ne tai, kas yra.

Meilė yra ilgiau nei Dievas
Ar popiežius palaimino,
Ir dag trumpiau, negu skausmas
Spėja patirti skausmą.
Meilė yra palaiminimas
Negyvenančių savyje.

Meilė tėsiasi, kol pažyla
Kraujas, o juodžemis virsta
Sachara geltona. Meilė

Yra virš tavęs ir už tavęs,
Bet meilė niekada nėra tai,
Ką glostai dažnai ir bučiuoji.

Niekada nėra meilės, kuri
Pati pasisakyti, kad myli
Ir išnyks, jeigu tu nemylési.
Meilė yra triskart tu, triskart
Tavo ügis ir triskart
Tavo negandos tūris.

Dieve, apsaugoki trapiausią,
Grakščiausią vazą nakties
Nuo tikrosios tamsos. Siūleliais
Voratinklio imk, sutvarstyk
Įplýsusį audinių méniesienos
Ant išgaravusių ezerų.

Apsaugoki nuo žmogaus tolumo
Nutilusių muzikų, užrašytą
Ant voratinklio penklinės.
Joks garsas negyvens ten, kur žmogus
Gyveno kada nors. Šiandien,
Ačiū tau, niekas išvis negyvena.

Ir vis tiek grakščiausią, trapiausią
Vazą senosios doros išsaugok
Žmogiškumo muziejui. Verpia
Voratinklių šilką, audžia
Marškonis iš pelenų nematomos
Dvasisos, bet to neužtenka.

Šviesa per šviesi, kad matytųs
Dulkės deimantas, triukšmas
Per garsus, kad mums pasigirstų
Mirusiųjų atodūsiai. Gelbék
Pačią trapiausią, grakščiausią
Vazą nakties. Mums jos užteks.

***

Kas turi degtukų, turi
Tiktais degtukus. Po žemėm –
Akmeniniai miestai –
Užpustyt, bet nesudege,
Užgriauti, bet nesutrešę
Po tūkstančiaisiais vandenų.

Po žemėmis – akmeniniai
Miestai iš krauso ir iš ugnies,
Amžiams užkonservavę
Savo saulėtekius ir savo
Saulėlydžius po šimtais
Audrojančių vandenynų.

Kas turi degtukų, turi
Tiktais degtukų. Ugnis
Su akmeniu randasi, akmeny
Pasibaigia. Po žemėm –
Bokštai ir kuorai, ir špiliai
Iš krauso tvarių akmenų.

Po žemėmis – akmeninės
Žmonių ir žverių skulptūros
Po kraują braido, po krauko
Ir ašarų skaldą braido
Vidur marių.
Gal net Kuršių.

Su akmeniu randas ugnis
Ir su akmeniu baigias. Visa,
Kas tikra buvo, ir lieka
Prakeiksmas Prometėjo
Ir palaiminimas tvarumui
Ir netvarumui mirties.

***

Kas aš esu? Anapus kalvos
Ir anapus kalbos stebiu apakęs,
Kaip nusirita įjuodės musės lašas
Mano vaikystės stiklu, mano
Vaikystės šaltinio paviršiumi
Nusirita griausmas sunkus kamanės.

Ką čia veikiu? Anapus vandens
Ir anapus rudens išsikerojės
Šermukšnis, verkiantis kraugo
Raidėm į savo jaunystės
Skambantį šulinį, raidėm ugninėm
Iš savo jaunystės paikos benamystę.

Ką aš mąstau? Anapus šviesos
Ir anapus tiesos staiga atakęs
Dieviškoje šviesoje? Tamsos
spindulys,
Krintantis į prigimties blogio
bedugnę
Kaip į pelkyną akį vaikystės
Pačiam vidury. Pačiam centre.

Kas aš esu? Abipus tamsos
Ir abipus tamsos seniai išsikinkęs
Negandos žrgas, seniai nusimetęs
Malonės raitelį? Tai mano klasė:
Iš vaikystės – vaikystėn. Kaip iš
būties – Nebūtin. Neaprēpiamos jo ganyklos.

Ką aš darau? Abipus ugnies
Ir abipus vilties vos vos išsiropštęs
Iš sūkuriuoja netesybų, verpeta:
Negalių savo visų vos pratariu:
Jei galit, atleiskit, jei galit,
Atleiskit ir šitaip nuteiskit.

***

Dabar miestas klega, tačiau
Aš ji padegsiu ir užgesinsiu
Su aušra. Su aušra nėra jokios
Gyvybės, kuriai būtų
Pavojinga: ištikimybė sau
Ir artimui savo. Vien pagirios.

Su aušra sutvarkysisi visus
Priemiesčius: eidamas į darbą
Sutiksi vien miegančius. Vien niekur
Nesančius sutiksi tarnybose.
Aušra nenušviečia raudonai
Kaip saulėlydžiai. Vos vos skaidriai.

Aš tuo užmigdysių šitą
Prakeiktą paauglių suaugystę:
Visi bus impotentai, visos
Kurvos bus frigidiskos. Bus
Vaisingojo Dievo karalystė,
Kuri vis viena kada nors ištiktu mus.

Dabar miestas juda, klega,
Gyvena, tačiau su aušra
Jis atgailaus tyloje. Iš tylo
Vėl kalsis diena, kurią
Reiks padegti ir užgesinti
Ir dienoti nakties pelenuos.

Aleksandro MACIJAUSKO nuotrauka

***

Kviečiu į šešelių mūšį: šviesos Siluetas, tamsos siluetas, saulės Kontūras išsilydės, ménulio Griežtas kontūras, ir viskas vienam Šešeliuotam fone nebūties, O aš – tik žiūrovas.

Klausausi mūšio savy: tamsus Kančios siluetas, vilties Šviesus siluetas. Neapykančios sparnas Meta šešeli ant meilės šešelio Peršviečiamo, be galo vaiskaus, O aš – tik žiūrovas.

Pranešu apie grumtynes: balti Péstininkai praeities pralaimi Prieš péstininkus niūrios ateities, Juodus, neperšaunamus. Dabartės Lenta ne šachmatinė, o dryžuota. Bet aš – tik žiūrovas.

Dryžuotoje tamsoje, dryžuotoje Rainoje šviesoje mirga marga Sapnų fantomai, fantomai Nepadarytų darbų. Šešelis Ryja šešelj, tamsa ryja tamsą, O aš – tik žiūrovas.

Kai glostai, lelijos ir rožės Išauga tiesiog iš pirštų, iš krauso Tekėjimo. Tekėjimo visada Nuo kalno ir niekada į kalną: Plaukų sruvenimą glostai, plaukų Ištikimybę ir prieraismą.

Iš tavo minčių imasi pamažu Tankiausi vijokliai, apraizgantys Net dangoraižius. Kai bučiuoj, Žodžiai užkeikiami šimtui metų, Kol vėl būsi išduotas, kol vėl kas Pabučiuos, ir atgausi žadą.

Dabar žado nereikia, balso Nereikia. Nebent išsityčiotum iš Hado,

*Kuris tave perkélé į visai kitą
Laiką, visai kitą tikrovę: rūtos
Samanom virto, erškėtrožés virto
Nuodingais kerais. Bet tu myli.*

*Kai ilgesi, sodo vyšnios ir slyvos
Persikrausto į tavo palepę, ir tu
Jų kauliukais naktim bemiegém
Buri sau ateiti: staiga trenki
Delnu į veidą, ir griaudžia
Perkūnija vaisią naktį, ir tu verki.*

***

*Tai potvynis: ledas ledinis
Iš žiemos išsiliejo: skėsta
Kaimai ir greitkeliai, išsidriekę
Palei gyvenimą. Stichijos
Suvaldyti negali nei kregždės,
Nei kirai, kurie patys lediniai.*

*Taip, kirai lediniai, o gandras
Išdidus ir didelis. Taip,
Be gandru dabar gandriniés,
O gegutės vagia ir apgaudinėja
Net potvynio liutę. Lieka guostis:
I ledą išalet liksime amžini.*

*Lede lediniam išalet
Guodžiamės: pavasario vėjai
Išlaivintų neapykantą mūsų, mūsų
Melo energija, bet pavasario
Nebus, nes nebuvo rudens
Ir žiemos. Vien ledas paplūdės.*

*Tvinsta ledas, griūva kalnais
Ir vulkanais, degančiais ant taikių,
Ant sumindytų ir išniekintų,
Bet ne paminklų. Tiesiog
Ant gyvybių pačių. Gyvieji
Patys pasilaidos ar jau pasilaidojo.*

*Tai potvynis: atpildo ledas
Už tai, kad sausų ir gruodžių
Vertėm popieriaus dulkėm, pūga
Vasaros virto eiline, banalia
Revizija žemos ministerijos. Žiemą
Reikia gyventi taip, kaip žiemą dera.*

Lengvi atradimai

Jolanta SEREIKAITĖ

Poezija taip pat kuria mūses. Pirmoji Rūtos Brokert knyga keistu pavadinimu „Delnaklevė“** tarsi nužymiai labai asmenišką poezijos rinkinio turinį – kažkokį magišką, neaiškų, neapibréžtą. Kas yra toji delnaklevė? Deivės ranka, poezijos marginys su plonomis raštu gyslelėmis. Intymus santykis su gamta – susipyrimas, susiliejimas. Tarsi kažkas iš Ovidijaus „Metamorfozių“, žmogaus virtimas augalu. Negaliu atsiriboti nuo savo susikurtų stereotipų, ypač žvalgydamasi į konceptualų meną, kai kūrinio pavadinimas turėtų ką nors byloti. O ką? Galbūt patį poezijos kūrybos procesą.

Šios knygos su žalia ranka ant viršelio lyg žaliuoju manifestu poezija – labai tylia, išjausta. Nepastebi troškimo pakeisti ar išgelbėti pasauļį, o greičiau jį prisijaukinti ir susvelninti. Atrodo – vos virpanti, kaip kokios lapų gyslelės, o žodžiai – stipriai išiuti, sudaigstyti. Eiléraščiuose daugelius atveju gaudomi pašamonės niuansai, tarpais suskamba ir ryškesnės, intelektualinės žaismės linijos.

Nemažai tekstu apie jūrą, kurima pilkšva baltiško pajūrio nuotai-ka. Kai kurie skambesni eiléraščiai prasmenga nostalgijoje visumoje. Juk poezija – ištriptimo tikrovėje menas. Garsas čia nepaprastai svarbus, jis kaip sakrali substancija persmelkia visą R. Brokert poetinių audinių: „Byra muzikos rūmas – / triukšmas, praryja garsą, / smuikas praranda valią / strykas, dantim iškimba į stygą – (p. 25).

Žeruojančios, kai kur įmantrus teksta, vietomis ištrupėjės, o kitur prožiskai sodrus: „Smėlio dantiraščiu piešiamas senkantis žingsnis, / krabų žnypleliais, kriaukliai aizinčiaiš kiautais / vanduo atsitraukia // Sąnašų puose – lūžes žeberklas, kietmedžio irklas, / vakuumo kultas, neršiantis dvasioje, / balancios žiaunos (p. 18). Man artimas tokis anglosaksiškas peizažo aprašymas. Tačiau knygoje, rodos, išoriniai ir vidiniai dalykai, lyriinis herojus ir gamta nėra akivaizdžiai atskiriami. Todėl pavadinimas „Delnaklevė“ pasiteisina, tai lyg hibridas, kuris gali būti lapas ir kartais ironiškai filosofuoti. Dedamas lygybės ženklas tarp jausmo ir daikto, tarp prazos ir lyrikos, mes kaip veidrodys dešinę pusę regime kairėje.

Netikėtos išvados ir sugretinimai, tarsi sąmonės nušvitimo interpalai – aktyvesnė, drastiškesnė R. Brokert poezijos pusė. „Duok „labas“ šunie / aš tau įklausiu“ (p. 29). Jaukų, šiltą ir trapų poetinių pasaulių netikėtos aštrenės detalės saugo nuo subyrėjimo. Tai lyg didžiulio poezijos vandenyno stuburas, o gal – žuvies ašaka, bet ji juk estetiškas objektas.

Pastebėjau, kad nė vienas rinkinio skyrius neturi pavadinimo, o tik poetinę įžangą, motto, tačiau turinį – tarp skyrių paliekami tušti tarpai – kaip budistinės tuštumos pauzės. Antroje knygos dalyje bandoma atsikratyti daugžodžiavimo. Nesakau, kad tai teigiamas dalykas, nors daug kam taip atrodo. Visgi man lietuviškas haiku kelia abejonį. Jei kuriamas neturint budistinių ir sintoistiškų būties pagrindų, tik megždžiojant formą, išorinius dalykus, jis nėra tikras. Tačiau R. Brokert rašo ir haiku – žinoma, dėl to jos nesmerkiu. Poetė lyg ir neįvardija savo pasaulėvaiz-

džio, bet jį galima nujausti – kaip tušumą, kaip neužpildytą lapą. Tai tarsi rožė, kuri skleidžia žedą bekvapij, „nes bekvapis yra nežinojimas“ (p. 46). Man patiko šitas sakinys, o kvapus, intensyvumą autorė sąmoningai palieka nykstančius. Tarsi bandoma išsiveržti į atvirumą, skaudų kalbėjimą, bet vis dėlto pastangos išstringa pusiaukelėje, viskas užkoduojama žodžių žaismu, kuris vienur pasiteisina, kaip „bekvapiro nežinojimo“ atveju, o kitur – ne (pavyzdžiu, eiléraštyje „Disonansas“, kuris baigiasi šiek tiek per silpna tikėjimo ir žinojimo prieštara, nes čia nėra nieko nauja: „Tik nebuvo žinojimo, / tik per silpnas buvo tikėjimas“, p. 47). Vis dėlto ir šis eiléraščių atspindi poetės kūrybos principus, pasaulėjautą – būties ir jausmų efemeriskumą, permaningumą, neuzbaigtumą. Gal ir jaunatvišką pozūri.

R. Brokert eiléraščiai sklidini pirmynkštės nuostabos ir vaiskumo: „Skaidru tarsi šaltinio dubury, / pasilenki, atsigeri, lieki / bite ant dieviškojo korio“ (p. 74). Poetijos kalba prilygsta magiškam, sakraliam procesui, kurį poetė bando susigrąžinti. Galbūt tai Nijolės Miliauskaitės, Sylviros Plath dvasia – moterų, kurių poetinis kalbėjimas labai išjaustas, beveik permatomas, trapus. Vis dėlto R. Brokert neatsisako ir šiuolaikinei poezijai būdingų pokalbių nuotrūpų, žaidimų kalba, skyrybos ženklaus – juos kaip nepoetinių ir parodoksalų mastymą įteisino Neringa Abrutytė. Ciā yra lengvų pašmaikštavimų, nors jie nekyrūs, tarsi atsitiktiniai blyks-telėjimai: „– kai pamatai tave \ užsimiegojusių \ ir susivélusių, \ \\ sakei, \ \ – tai mano mintys \ ima \ ir susiveilia (p. 61).

Vis dėlto R. Brokert poezijos stiprybė – efemerisko ir trapaus grožio detalės. Filigraniški žodžių vėrimai: „– – – o ten, dugne – koralų sodai, \ ir dilgsintis žedų prisilietais \ kai skersvėjis juos pūsteli į viršų“ (p. 7). Arba kitas eiléraščis: „šešeliniai gyvenimo stalčiukai \ su užraktais nuo svetimų akių – \ užvalaidom japoniškom spynelėm \ dėžutėse sandalmedžio mozaikos“ (p. 11). Šiek tiek siurrealistinis vaizdas, primenantis Jolitos Skablauskaitės poetinius tankumynus. Nuojautos neužbaigtumas, tēstinumas, subtilių potekscių gaudymas, kai nėra tiesmuko atsakymo. Nors dabar madingas deklaratyvumas, jautresnė, išlavinta poetinė kalba apsieina ir be to. Tad šios poezijos negali skaityti paskubomis, turi išjausti, ji „nepraryjama“ greitai.

Man vis maga paklausti: ar reikėjo į knygą sudėti tiek daug eiléraščių? Gal geriau būtų mažesnė, o gal iš vienos buvo galima sudaryti net kelias? Norėtusi poetei palinkėti rengiant kitą rinkinį labiau sukonsentravoti, geriau atrinkti eiléraščius ir išvengti kai kuriose vietose besrandančio chaotinės mirgėjimo.

Skonai, kvapai, faktūros – taip pat svarbūs. Aplinkos niuansai tam-pa poetinės kalbos savastimi, kuria sunkiai nusakomas būsenas, nes po-tais pastebėjimų sluoksniu dažniausiai kaip kokia paslaptis slepy emocija. Eiléraščio epicentre tarsi iš vienos detalės vyniojasi veiksmas, kuris sukuria laukimo įtampa. Lai-ko linija iš tų nušvitimo ir metaforų fragmentų sukabina trapų mezginį. Kaip jau minėjau, R. Brokert po-

ezija – šilta ir jauki, eiléraščiuose sukuriamą intymi nuotaika, ji panai-kina distanciją tarp skaitytojo ir au-tooriaus. Galima sakyti, poetė skaitytojus „paima“ švelniai, nieko nepri-mesdama, nebrukdama savo nuosta-tą, bet pasitelkdama kažin kokį hip-notizuojantį kodą, dvidešimt penktą kino kadrą, kurio dažniausiai mes nepastebime. Nė nepajunti, kaip įvyksta simbiozė su tekstu, pradedi apčiuopti poezijos gurgėjimą savyje, nors dar negali tiksliai įvardyti, kas tai.

Šis intymus poetinis pasaulis man panašus į lengvą džiazą, lyg toks svinguojantis šnabždėjimas kažkam šalia esančiam į ausi, kartu neperžendant uždraustos ribos. Rūtos tekstuose riboženklis išlieka – kitas eitų toliau, o ji sustoja ir kontempliuoja tą sustojimą, nesibrauna, kur negalima, tarsi poetė valdyt tam tikra autocenzūra. Nebūtinai su-voktina blogaja prasme – ji išsaugo videntis, nepažeistą muzikalumą, kuris nevirsta manieringuu. „bal-tu archainiu stingiliu \ garsas miegojo“ (p. 22). Prislopinti, nostalgiski pojūčiai, virš atvirumo iškeliamas lyriškumas, o kaip dailininkė galė-čiau pasakyti: akvareliški tonai, iš-siliejimai. Tačiau autorė ten, kur reikiā, išlieka tvirta, galinti be pagrau-denim priimti gyvenimą tokį, koks jis yra, ir kartu apsisaugoti. Ji išdrįsta pasakyti kaip eiléraštyje „griež-tai“: „nelisk šiąnakt į mano sarkofa-gą – \ nerasi nieko doro – \ tiktais pusantro metro \ vystantčios odos, skeletą, \ dar plaukų kuokšteli \ ir skyscio balzamavimui \ – – – ga-loną“ (p. 93). Tiesumas, poetinis at-virumas ir ribų žymėjimas tarsi ne-leidžia „išskysti“ poetiniam jaus-mui, atkuria pusiausvyrą tarp to, kas neapčiuopama ir aišku, konkretu. Toks apibrėžtumas, nepaisant jaus-mų šnaresių, užuominų ir ironiškų dialogų įpynimų į bendrą audinių, mus tarsi grążina į tradicinę kalbė-seną, objektyvesnę, konstatuojančią būties faktus: „Siūbavo tiltas \ tarp namų, kurie pilni kaip šimtmecio at-mintis, \ tuščių namų, kuriuos jau niekas negyvens, \ kurių, tarp mūsų kalbant, ir nebuvo“ (p. 75).

Žodžių žaismas, pasikartojimai, mūses užminimas ir neatsakymas, kas tai yra. Lyrika visuomet siejama su paslaptimi, su jausmo pirmenybe prieš tiesmukumą. Gal dėl to ši klevi-nės mozaikos muzika man patiko – manau, turėtų būti patraukli ir skai-tytojui.

* Rūta Brokert, *Delnaklevė*. – Kaunas: „Nemunas“, 2009.

Skaitymai

Vien nesibaigiantis pralaimėjimas?

Tautvydas NEMČINSKAS

Kiekvienas, atrasdamas savą išeiti, atranda save patį.

Jean-Paul Sartre

Jau nesistebi, jog mūsų gyvenimas vis panašesnis į absurdą. Blogiausia, kad viešuose informaciniuose laukuose nuolat spekuliuojama tokiomis sąvokomis kaip „demokratija“, „Europos Sąjunga“, „žmogaus teisės“, „teisinė valstybė“, tad jos tapo tuščios. Vyrauja visiškas cinizmas – ne tik prasižengusių visų rangų valstybės pareigūnų nebaudžiamumas, bet ir atviras jų chamizmas. Tokioje situacijoje piliečiai demoralizuojami, jie patiria stresą, neturi jokių ateities vizijų. Vieni emigruoja, kiti lieka stebeti šios fantasmagorijos. Būtent pastariesiems ir skirtu ši rašinį. Manau, kai kurios Alberto Camus mintys gali būti mums aktualios.

I . A. Camus apie gyvenimą ir absurdą

„Sizifo mite“ (skyrius „Absurdas ir savižudybė“) A. Camus mąsto, ar gyvenimas vertas gyventi: „Svarbiausias yra gyvenimo prasmės klausimas.“ Jam atrodo, jog pasaulis žmogui yra „tremtis be prieglobo“, kur „pradėti maštysti – reiškia pradėti save pribaiginti“. Taip gyvendamas žmogus pasijunta svetimas pasauliui, jis ieško išeities. Autorius sako nori rasti ribą, „ties kuria savižudybę tampa išeitimi iš absurdoo“.

Cia filosofujantis rašytojas tik eskiuojant, paryškina pagrindinius „mazgus“: „pasaulis“, „absurdas“, „gyvenimo vertė“, „savižudybė“. Vaikšto aplinkui, nieko tiesiai netaisydamas, tik įvairiomis variacijomis klausdamas to paties:

„Ar jos (egzistencijos – T. N.) absurdiškumas verčia bėgti nuo jos pasitelkus viltį ar savižudybę – štai ką reikia išaiškinti, patyrinėti.“

„Ar absurdas lemia mirtį – šia problemą priuval iškelti iš pirmą vietą.“

„Ar mirtis yra logiška išeitis?“

Tačiau, anot A. Camus, savižubybė žmogui reikštų, jog „gyvenimas tave pranoko, arba kad jo nesuprantai“. Skyriaus pabaigoje filosofas konstatuoja, kad vieni tokioje situacijoje „išsižadėjo to, kas jiems buvo brangiausia, – savo gyvenimo“, o kitis „griebėsi kitokio: gryniausio maisto būdu émė žydyti savo mintis“. Autorius intriguoją skaitojo, pateikdamas problemą maksimaliai aštriai, palieka jį nemalonioje nežinomybėje, pereidamas prie kito skyriaus „Absurdo sienos“.

Pirmasis skyrius – iššūkis, mafestas, šauksmas, o antrasis – jau bandymas išsižūrėti, aptiki. Kas ką: pasaulis – žmogų ar žmogus – pasauli? Tokia yra absurdus „korida“. Žmogus geidžia maksimaliai pažinti – „aš noriu, kad man būtų paaiškinta viskas, arba nieko“, o pasaulis tyli. Ne tik tyli – jis yra „tankus“, „primitivai priesiškas“, „svetimas“, „kupinas iracionalių dalykų“. Šioje arenaje joks ginklas negali garantuoti pergalės (o norėtusi, kad „viskas būtų išgelbėta“, kad ateitų „paguoda“): nei jausmas (juo „galima tik išvardinti regimybes ir pajusti dvasinę atmosferą“), nei protas („protas bejėgis, (...) pro-

to galios ieško ir randa vien prieštaravimus ir neatitikimus“), nei mokslas („jei galiu per mokslą apčiupti reiškinius (...), tai vis dėlto suvoki pasaulio negaliu“).

Sutinkant, jog kiekvieną filosofinę refleksiją formuoja kūrėjo biografijos vingiai, galima teigti, jog to meto aplinka turėjo lemiamą reikšmę „Sizifo mitui“ atsirasti. Siuėjo fašizmas, karas buvo tik ipusėjęs, pažangūs maštystojai savo vieinišose kovose susidurė su gyvenimo tragediju. Tai negalėjo nedaryti įtakos ir šio kūrinio emocinei sąrangai.

A. Camus tragizmas atsiranda išryškėjus pagrindinei priešpriešai: žmogus – pasaulis, ir jis negali būti įveikta jokiais metodais. Šiame santykije absurdas autorius kvalifikuoja kaip postulatas. Kodėl? Persasi išvada, jog sąmonė (absurdiška?) suponuoja pasaulio absurdiškumą. Teisingiau – ne protas, o jausmai, nuojauta, nes A. Camus pasitelkia ne klasikines filosofinio mąstymo priemones, bet tokį absurdo „metodą“, kuris išreišksta, kaip sako viena šio autorius tyrinėtoja, „mito, meno, racionalaus mąstymo ir tragiškos jausenos sinteze“. Kūrinyje aptinkame dviugubą absurdą: žmogaus ir pasaulio neatitikimas; „absurdiška sąmonė“ – žmogaus suvokimas, jog jis pats yra svetimas pasauliui. O ir „absurdo“ sąvoka nevenianareikšmė. Štai kokių apibūdinimų galima rasti: „absurdo jausmas“, „absurdo atmosfera“, „absurdo pasaulis“, „pasaulio tankumas ir svetimumas yra absurdas“, „absurdo dvasia“, „vos pažintas absurdas virsta aistra“.

Iš tiesų A. Camus kūryba – vi suotinai reikšmingomis filosofinėmis sąvokomis neapibūžiamas ir neišreiškiamas pasaulio suvokimo metodas, veikiau – stilius, žūros i pasauli būdas. Intuityvus, jausminas ir nesiekiantis visiškai steriliu loginio proto priimtų schemų prietaikymo. Stilius yra vertingas pozūriu „iš vidaus“, iš žmogiškosios sielos, pilnos pajautų ir asociacijų, aspektu. Tai pasaulio priemimas ne viena kuria nors žmogaus receptorių rūšimi, bet integraliai – visu žmogišku pavidalu.

Sis skyrius baigiasi autorius viltimi, jog sprendimas bus rastas tik „pagal visus būciai įmanomus logikos dėsnius“. Ankstesnis skyrelis taip pat baigiamas panašiai: „protas gali išanalizuoti...“

Kaip suprasti šias trumpas „išvadas“, prisimenant, jog pradžioje buvo „skanduota“: „galiu nurimti tik atsisakęs žinojimo“, „protas yra bejėgis“? Kodėl paneigus vėl kabinauti i proto kompetenciją ir viršenybę? Dėl to, kad bet koks žmogus, atsiraže žemėje, tiesiog pamerktas protauti?

Taigi – kokį sprendimą renkasi A. Camus (jei klaustume tik literatūros kritikos rėmuose, tai būtų lyrinis subjektas, pagrindinis veikėjas, herojus ar pan.)? Skyriuje „Absurdo laisvė“ autorius išdrįsta atskleisti, jog gyvenime jam įdomu tik „patirti viską, kas yra duota“. A. Camus atsisako savižudybės ir nori sužinoti, „ar galima gyventi be paskatos“. Artėdamas „Sizifo mito“ pabaigos link (skyrius „Filosofija ir romanas“) atsakymą jis formuluoja dar tiksliau: „Absurdo žmogui neberūpi aiskinti ir spręsti, jam rūpi tik patirti ir aprašyti“ (išskirta mano – T. N.). Tiesa, dar 1936 m. recenzuodamas J. P. Sartre'o „Šleikštulį“, jis ironizavo: „Iš pirmapradės abejonės gims tikriau siai „aš rašau, vadinas, aš egzis-

tuoj“, pridurdamas, jog išsigelbėti iš absurdoo vien estetinėmis prie monėmis nepavykys.

Gal todėl A. Camus atsiska i gamtą (esę „Dykuma“) – žvilgsni atveria dangaus, jūros, žemės, medžių, laukų spalvoms, beribiškumi, mintimis ir pojūčiais išpažiusta pasaulio didingumą: „Šitose akmenys, dangaus ir vandens evangelijose pasakyta...“ „Sizifo mitas“ baigiamas pozityviai – „absurdo žmogus sako „taip“ ir nuo šiol jo pastangos bus nepaliaujamos“, „reikia išsivaizduoti Sizifą laimingą“. A. Camus pasuka individuaus humanizmo keliu, kurdamas savajį mitą ir priešindamas jį su „Europos Saulėlydžio“, „nacijos didybės“ ar „nacionalsocializmo“ sąvokomis.

Atrodytų, jog beprasmybės apimamas XX a. pirmosios pusės pasaulis išgirdo „Sizifo mito“ manifestą.

Tačiau grįžkime atgal. Štai ką saiko latvių išeivijos poetas ir filosofas Robertas Mūkas: (...) ribos arba saiko sąvoka yra fundamentali visame Camus mąstyme: jis išreiškia ontologinį žmogaus turinį ir įgalina apibūdinti morale. Būti žmogumi – tai laikytis tam tikrų ribų, pripažinti ir gyventi atitinkamai tam pripažinimui. Čia galima prisiminti A. Camus žodžius iš „Sizifo mito“: „Prięjės paskutinę ribą, protas privalo paskelbti nuosprendij ir pasirinkti išvadas.“ Nors kriterijai šioje situacijoje neaškūs, rašytojas vis dėlto renkasi, tačiau ne Dievą ir ne protą, bet kūrybą. Aptinkę save pasaulyje tarp „taip“ ir „ne“, ištaria – „taip!“

II. Kvailybė. Ironija. Humoras. Zaidimas.

Žinoma, įmanomas ir ne tokis rimtas egzistencinių (gyvenimo absurdus) problemų „sprendimas“. Nuo siurrealaus, beviltiškai buko ir lékšto socialinio-politinio karvalo manifestacijų įmanoma „gintis“ nuolatinė ironija bei humoru (tačiau egzistencijos prasmės nesuvokimo sloganu tokiomis priemonėmis, manau, iki galo ne įmanoma atskrattyti). Senovės Graikijos provokuojamas kinikų elgesys, juokai bei ironija, be abejo, buvo tam tikras atsitraukimo nuo tikrovės būdas, bandant replektuoti realybę ir taip, matyt, įgaus neakivaizdaus legitimumo „dozę“, viešai išsakyti savo nuomonę. Priešingā nustatytomos normoms, dažnai viską paverčiant (išoriškai žiūrint) savo išsilaikymu.

Rusų rašytojo Daniilo Charmso (D. Juvačiovo) požiūris į gyvenimą (paskleistas novelių-anekdotu formos tekstuais) taip pat atrodo ironiškas. Tačiau net matydamas žmogaus prigimties ir pasaulio šlykštumą, nesuprantamumą, gal net beprasmius ir nepaaiškinamus faktus, jis sugeba sukurti fantastiškus humoro etiudos, vadinamus net juoduoju humoru ar absurdū. Galbūt rašytojas absurdus (tekstuose) gynesi nuo absurdoo (gyvenime), juokais „paskanindamas“ bjaurią savo laiko tikrovę?

Dar vienas žmogus, iki emigracijos gyvenęs Kaune, Parodos kalno papédėje, tarp savo draugų skleidė žaidimą-meną-pokštą, o tas judejimas išplito po visą pasauli. Iki šiol už tuos „žaisliukus“ mokiniai milijonai. Suprantama – tai Juris Mačiūnas, net savo mirtį parvertęs pokštą. Jei jums dar mažai – galite paskaitinėti vieno Nyderlandų istoriko Matthijs van Boxselio

ma, kad bus gerai. Bet tai jau – Vilties sfera (deja, vis pridedant po vieną naują sąvoką, atsiranda didesnių aiškinimo problemų, o aš lyg ir stengiaus „sužaisti“ atsainiai gracingos, trumpos, bet aiškių refeleksijos skliaudos „pasjansas“ ...).

Zinant, kaip buvo vakar, žinant, kad tas pats yra šiandien ir bus rytoj – vis tiek pradēti iš naujo? Bet ar tai néra tik „nesibaigiantis pralaimėjimas“? Nors, pavyzdžiu, Andrejaus Tarkovskio filme „Aukojimas“ pasakojama istorija apie sau sajų medį, kuri vienas vienuoliu laisėsi pasiūlytė kasdien ištisus trejus metus. Veiksmas, atrodytų, visiškai beviltiškas, bet išsklus, kasdien kartojamas kaip ritualas, vis dėlto davė vaisių – medis pražydo...

Visgi gal verčiau kristi į visišką apatiją ar pasirinkti maistą, kaip sakė A. Camus, nes „maištą suteikia vertės gyvenimui“ (gana plačią samprotavimą apie maištą variaciją absurdoo analitikas pateikė knygoje „Maištaujantis žmogus“). Kad ir ką nusprestume, bet kuris mūsų pasirinkimas privalo realizuotis veiksmu, tik tuomet prasmė ir tikslas dar labiau išryškės. Ir absurdas tikrai imas mažetį. Taip kaupiamas išmintis, kuri daug vertesnė nei nuogos žinios, hiperemocijos ar galios turėjimas. Tik išmintis sutaiuko mus su pasauliu, tad gal būtent ją ir reikia rinktis, norint išgyventi?

Vokiečių filosofas Peteris Wustas, mąstydamas apie išmintį, sako, kad tokis žinojimas „pauso saiko, kuris suteikia savito taurumo ir grožio viskam, kas žmoguška. Jis venčia tiek netikros ramybės, tiek netikro nerimo, todėl artina žmogų prie tos prakilnios ramybės, kurioje harmoningai susijungia rimtis ir veiklumas.“

Atrodytų, paprasta, bet kas mus moko gyvenimo išminties? Atsakyti ne taip lengva. Ar kur nors dėstoma tokia disciplina? Tiesa, kitados buvo atsiradę „gyvenimo mokytojų“. Tačiau, mano galva, ne tik dėl finansų stokos jų veikla nulyko. Tai tikrai rimtai neatrodė... O štai dar vienas minėto filosofo pasažas: „Išminčius ne tik aiškiai mato giliuosius prasminius gyvenimo sąryšius, ne tik suvokia reikalaivimus, kuriuos jam kelia ši gyvenimo prasmė – jis jiems paklūsta ir pats išjungia į prasminius gyvenimo ryšius, ir ne pikta, apmaudžiai, nusivylęs, bet pagarbiai, dėkingai, linksmai, kupinas vaikiško ir suverenaus saugumo, kokį gali suteikti tik didelė meilė.“

Išskoti išminties ir mylėti pasaulį – tai viskas, ką galime šioje žemėje. Tik tokis yra pozityvus keiliai, išlaisvinantis žmogų išsuteikiantis pilnatvęs, laimės pojūtį. Profesorius Arvydas Šliogeris savo 65 metų sukakties išvakarėse paklaustas, kas jis šiuo metu džiugina Lietuvoje, atsakė: „Puikios saulėtos dienos, upeliai, miškai – gamta. Jei gali nuvažiuoti ir pasakyti – čia yra rojus. Tai – džiaugsmas! Tai – unikalus dalykas! Tai – optimizmas!“

Gal šie žodžiai – aiškiausias atsakymas į klausimą apie gyvenimo absurdą?

***

Būna dienų – apniukusių, inertiskų, tingių. Tokiomis dienomis, anot poeto, „gražiausiai vaisiai pūva ant šakų“. Drybsai ir dirščioji į tuos vaisius. Kitaip sakant, veži Dievą į medį. Kad paskintų.

***

Kantrai siek tikslo ir būtinai jį pasieksi!

Pilietas X, kuris mėgo čiulpių durų rankeną, patikėjo šiai tiese ir nutarė loterijoje laimėti milijoną. Visą gyvenimą paskyrė šiam tikslui, nuožmiai pirkė visų loterijų bilietus, bet taip ir mirė skurde.

Moralas: jeigu loši loterijoje, nustok čiulpęs durų rankeną.

cave canem

Déméto sindromo persimainymai

Erika DRUNGYTĖ

Ir koks velnias mus nešioja po vienius užkaborius, kurių staiga pasidaugina baigiantis spalio mėnesiui, kai nuo vėlių dienos iki pat Kalėdų atsidaro vartai į nežinomus pasaulius, kuriuos taip išmoningai vaizduoja kino meistrai kompiuterine grafika? Neišmanau, kaip jie juos susikūrė, kas pateikė provaidžius, kokie jungai ar froidai įkvėpė atverti pasamonės kloodus, bet tame tamasybių ir tabu laike iš tiesų nuslysti į tokias vietas, kurios nežinia, ar tikros, ar susapnuotos. Ribinė būsena. Ribiniai pojūčiai. Ribiniai anekdotai. Suprantu, kaip radosi pasakojimai, „siaubiaukų“ pirmatai. Absurdo žanras. Hallucionuojanti siurealybė. Visi žinome, kad tie naktiniai vaikystės „Atiduok širdį“, šaltos numirėlių rankos ir kojos, keistai iškreipti romansiukai „Aš ir mireš pas tave ateisiu“ tebuvo reikalinga adrenalino dozė – baisoka, bet laukama. Tas adrenalinas „užvėžindavo“ daugelį iki pat „garbingo amžiaus“, žole, absente, amžinom pagiriom su albinosis arkliais, bet, pavirtęs kūryba, išyavo kitą matą, persikeisdavo, lūždavo, nes menas ir yra perkeista realybė, priemonė apkvaistti, palengvinti sielai buvimą drauge su grubiui kūnui. Todėl imdama į rankas labai keistą patiekalų trijulę šiandienos stalui, jaučiu, kad lapkritiniai burtai juos išmetė ir dabar kaži kas kikena, laukdamas mano liežuvio, uoslės ir regos verdikto.

Babilono vartais ir paeities gavinimu pasitinkanti Almio Grybausko knyga taciau rėžia – „iš laikų, kai skaityti buvo įdomiau nei gyventi“. Bloškia be jokio gailescio ten, bet ar dabar tikrai įdomiau gyventi nei skaityti? Paméginsim. Almis Grybauskas „Persimainymai“: vaidinimai ir kiti tekstai iš laikų, kai skaityti buvo įdomiau nei gyventi. – Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, Vilnius, 2010. Tekstai trumpi, greitai perskaitomi, kaip vėjo šuoras per buriną, nespėjti né užsičiaupti. Kiek ju-

se senų laikų? Tieki, kiek detalių. Radijo tašką, volgą, prisiminimų, prisiminimų, prisiminimų... Kam reikėjo to atsigréžimo atgal? Pasidairymo po aną laiką? Ar nebuvo baimės viršti druskos stulpui? Perskaičius tekstus manytina, kad autorui to reikėjo dėl savęs, kaip kažin kokios ataskaitos už tai, kas buvo nuveikta, bet nepakelta gyvenimui, viėsumui. Dauguma tekstu, kurie labiau primena poetines reminiscencijas, veikėjų ir veiksmų sugretinamis su antikiniais heroais ir mitais. Paralelės sulygina laikus, nutrina skirtumus, išsidinā priežastis ir pasekmes. Bet vis viena sė tekstai tapatesni eskizams, sapnų ar pokalbių su savimi nuotropoms, panasūs į pradžią be pabaigos, blyks telėjimą stikle. Gal tik radijo pjesė „Alibi“ rutulioje ilgėlesni sužetė, tačiau ir jis labiau primena nuolat pasiskartojantį „kosminės kalbos šuorą“, kuriuo pertraukiama atskiri veiksmai. Keli dialogai gali būti sutelkti į vieną dualistinio Aš ginčą, polemiką, mėginimą issiaiškinti, kas buvo kas, nors dar tiksliu – pasakyti, kad visa yra viena ir ribos tarp daugelio dalykų, tokiai kaip tyla ir kalba, visiškai neaškišios. Tiesą sakant, tokia migla palanki ši vėlių metą – lyg esi, lyg ir nera taves, paskaitai Grybauską, dar labiau nieko nesupranti: kur tu, kur tavo Aš, kur kalba, tyla, kur gyvenas, kur vaidinimas...

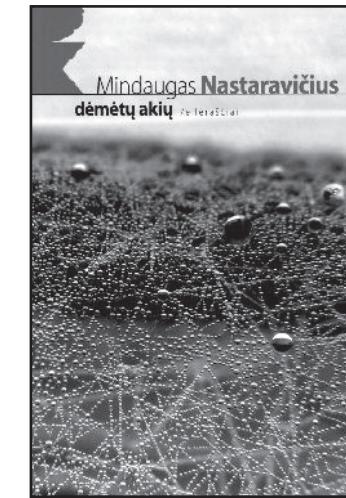
Tačiau A. Grybauskas yra poetas, jo trumpi siužetiniai kūrinėliai primami ramiai, labiau poetiniame forme (du rašai, vienas omeny) nei didžiosios prozos lauke. Kas kita, kai į rankas pakliuva knyga gana bauginančiu pavadinimu. Jolita Skablauskaitė, „Sado sindromas“: romanas. – Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, Vilnius, 2010. Mistinis siaubo romanas? Jei tai, ką autorė apraše ir ištraukė į dienos šviesą, yra mūsų gyvenimo dalis, tada tai tikras siaubo kambarys. Jei viskas – jos fantazijos, kurias nesunku pateisinti „menininkų karštligę“, lieka žodis „mistiinis“. Pagrindinis romano veikėjas dizaineris Bernardas gyvena taip, lyg tikrai niekada nesibaigtų jo klasėje po paralelinę tikrovę, vizijas ir regėjimus, na, toks absento poveikio efektas, kurio ribų skaitytojas negalės suvokti iki pat romano pabaigos. Kita vertus, tai labai drąsus mėginimas parodyti žmogaus pasamonės užkaborius, jo slydimą sapnų ribą, giedulinę prigimtį ir seksualines fantazijas. Regis, lietuvių romanai bei apskrymai ne kartą buvo iškėlę koją į panaušius labirintus, tačiau J. Skablauskaitės naujas kūriny pribloškia fan-

tasmagorijų gausa, realizmo panardinių po misticizmo vandenimis, beveik pornografiniai vaizdiniai, patologijų, absurdio atsklendomis ir iki pat romano pabaigos išlaikoma kausancią įtampa. Jei čia būtų holividinių „kepyklų“ kraštas, neabejoju, jog „Sado sindromas“ netrukty ekranizuoti ir jis pelnytu populiaraus filmo prižiūrėti pamėgtą ne mažiau už „Tviniųkyšą“. Tačiau lietuviškame peizaže romanas balansuoja tarp daugybės ribų – kaimas ir miestas, menas ir mistika, sapnai ir konkretybės, brutalumas ir meilė, patologija ir racionalumas, atviras sekšas ir fantazių gelmės – kurios visą bendrą situaciją padaro painią, klampią, panašią į užburto miško pasakas. Po kraupaus pasakojimo apie atrastą nužudytą ir iššagintą mergaitę skaitome tekstą: „Suvokimas atejo pamažu; kraupios senovės žynių ritualinės apeigos šaltakraujiškai atliekamos kapinėse, mąsciau; keista, kad nebuvu išpjauta širdis. Lietuviški žyniai – kraugeriai.“ Na, kas dar stebėtis, kad Melas Gibsonas lietuvius vadina aštriančiais, o „siaubiaukų“ hanibalai taip pat kildinami iš Lietuvos? Šiame J. Skablauskaitės romano veikėjų ir ivykių verpete pasijutau lyg iškreipitoje ir suvulgarintoje Valpurgijos naktyje, kurioje visi man žinomi simboliai, archetipai ir sapnų modeiliai neteko jokios prasmės. Maišalyne, chaosas, apnuoginta ir paniekinė žmogaus lytis, absurdiskas egzistavimo išsukumas, megavimas išvirksčiaja puse. Ypač justi moteriškumo sumenkinimas: daugybė moterų, kurios šmékščioja romane, labiausiai gretintinos su gyviais, gyvuliška prigimtimi, su kažkokia tamšia anapusybiu jėga, kuriai priskirtini negatyvumo bruožai. Tačiau ne-

galiu pasakyti, kad pats tekstas neįdomus ar blogai sukonstruotas. Autorė augina įtampą, siuzeto linija veda į finalą, pinami įvairūs paveikslai, aprépiantys niūriausius vaizdinius ir šviesiausias spalvas, meistriškai dirginama skaitytojo vaizduotė ir jis priklaustomas prie kūrinio. Ar tai, jog vaizduotė į paviršių iškelia drumzles, balastus, balsiuosius pavidalus, užmarštin nuvarytus nemalonius prisiminimus, yra romano privalus? Man – ne. Ar mes turime diskutuoti apie meno įtaiga ir jo vaidmenį žmogaus gyvenimė? Manau, kad taip. Šiandien suvokdami ir vertindami kultūros situaciją mes labai dažnai neturime nei špagų, nei rapyrų, nei argumentų, nei pozicijų...

Šiame skaitymo procese kvapą atgavau likusi su eileraščiais. Pirmosios knygos konkurso laimėtojas mane pamalonino savo kūryba. Mindaugas Nastaravičius „Déméto akių“: eileraščiai. – Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, Vilnius, 2010. A. Grybausko naujausios knygos veikėjas sako: „Bet jinai – ištisas

pasaulis. Ir tai manasis pasaulis. Kito aš neturiu. Tai mano ribos ir valdos.“ Apie kalbą. Mindaugas sako: „ir tada viskas yra viskas, / kas yra poezija.“ Prisistatydamas poetas pasakojia, jog „varstė filosofijos ir filologijos duris“. Tai galima justi. Bet daugiau aptinkti lietuvių poezijos durų. Tam tikrų atspirties tašką, kuriuos nesunku atsekti ir pamatyti, ant kokių banginių laikosi jo žemė. Jei dabar akimirkai paliksime pačią poezijos materiją, kalbėjimasis apie savo tikrą naują reiškinį, pavadintiną „marcēniadą“, išterptų neatsitiktinai. Jau teko stebėti tam tikras apraiškas, kai knygų mugėse ar knygų pristatymuose susiburia vienas kitą dievinantys ir palaikantys naujosios bendruomenės nariai – beveik be paklydymų dauguma įvardytų virtinę, einančią paskui savajį guru. Marcēniada tarsi. Po atvirų R. Stankevičiaus prispažinimų M. Nastaravičiaus nuo-

lankus tonas apie „mylimiausią poetą“ patvirtina adepty kariuomenė gausejant. Kaip į tai reaguoja Aidas? Atrodo, kad su malonumu redaguoja mokyti knygas ir jiems taip pat dedikiuoja. Gyvenimas pernelyg susimaišo su poezija. Mitologija pasiekia ranga, kuria mačia pat, tiesiog akys. Ar tai neprofanoja to „visko, kas yra poezija“? Šiame kontekste labiau palaikyčiau vienišių, nepriklasomų, individualistų poziciją.

Mindaugo eileraščiai išskirkia stiliumi, kalbos konstravimo savitumu, poezijos pasaulio „prizeminimų“, įkėlimu į kasdienį gyvenimą ir jo atributus. Toks gana epiškas ir bložiskas pasakojimas apie tai, kas yra: „žinai, kai kalbu apie muziką, muzikas, šiąnakt girdėtas, / prisimeinu mamą, nebuval ir nesu tas gerasis sūnus, / užuot skaitęs, kai liepavo jį, į lubas per ilgai / žiūrinėjau, atrasti norėjau, nebūti tokiai pasimetęs, / kaip tada, kai niūniuodavo partizanų dainas – / apsimesdavo miegantis, o ji savim apsimesdavo / dabar jau šypsauj prisimėmės mamos, / išmanančios ženklus, ir šiaip, gyvenimo išmintį, / mamos patarimą prieš penketą metų, kad tau, sūnau, avine, / labiausiai tiktu svarstyklės, ir, kai moju ranka, / palieku ją toliau kažką kalbančią, kažką apie muziką, / harmoningą skambėjimą ir savo sūnaušas išspildymą gamoj.“ Noras skambėti harmoningai ir negražyliauti – pasirinkto Mindaugo kryptis. Kaip ir didžioji dauguma šios kartos rašančių, jis priskirtinas prie naujos neornamentuotos kalbos bangos, dabar ritmingai atžiūziančios į lietuvių poezijos vandenį, kurie geranoriškai atsivérē priima tai savin. Ir dar. Mindaugo ciklas „Vienas“ išskleidžia skausmingą suvokimo tikrumą, užgriebiantį giliausius kloodus, ir poezija tampa išmintinga. Tai labai daug. Pirmajai knygai – su kaupu.

*o tu galynėjiesi savo sielos
aikštéléje,
ritiesi kūno stadione, kur vienas
po kito – tavo gyvenimai*

*visada lieki vienas,
dabar*

*kad ir kaip mėgini similiuoti,
jog varžaisi
ne su savimi, neužleidi eilės,
kad ir kaip
norėtum pasiduoti sau pačiam*

*dabar, visada
lieki vienas*

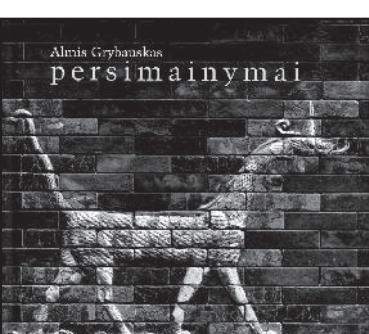
*šito pasaulio gyvenimas,
viškai vieno,
žmogaus*

bino ne vienos imperijos pamatus. Ir dar. Visų rūsių nutekėjimai padaro didelių nuostolių. Moralinių, materialinių, fizinių ir dvasiinių.

Norint išsvengti nutekėjimų, pamokė vienas patyręs statybininkas, reikia prižiūrėti stogus. Kaip? Laiku nuvalyti sniegą. Jeigu kieme šluotomis smagiai darbuojasi kiemargiai, vadinas, ant stogo kastuvus mosuoti turi stogsargiai.

Kitose gyvenimo srityse nutekėjimų irgi galima išsvengti. Socialinėje – nuotakoms, nes komercinių TV laidų redaktoriai sunkiai randai sekmingai į svečias šalis nutekėjusių, uždrausti į virus imti užsieniečius, be to, tikrinti kiekvieno, besiruošančiojo išvykti į užsienį, IQ ir, atradus aukštessnį nei 50 balų, suvaržyti judėjimo laisvę. Kriminaliniams elementams mokėti 100 bazinių socialinių išmokų, kad tik išvyktų. Ir šioje šalyje stotų tvarka, ramybė, rimtis bei palaima. Ir jokių nutekėjimų.

SPAUDOS
RADIJO IR
TELEVISIJOS
REDAKCIOS
FONDAS

Ad rem

Nutekėjimai

Juozas ŠIKSNELIS

Nutekėti gali nuotakos, protai, mintys, idėjos, informacija, kriminaliniai nusikaltėliai ir skyssčiai. Neminint laiko ir upių. Dabar, kai „Lietuvos mažėjimo greitis – 130 žmonių per dieną“, kaip skelbia žiniasklaida, protų nutekėjimai gresia labiau nei nuotakų. Tiek negirdėti, kad mūsų kraštą ten, kur nuteka protai, jais garsėtų. Garsėja, tačiau kuo kiti. Nuotakos irgi nesigarsina sėkminges nutekėjusios, nebent tai užjas daro TV, žūtbūt ieškanti sensaciją. Mintys ir idėjos dažniausiai teka su fiziniu apvalkalu, tai yra jas generuojančiu pavidalu. Informacijos nutekėjimas visais laikais buvo subtilus dalykas. Nutekėjusi informacija – tarsi balzamas tiems, kuriems ji svarbi – būdas pasipelnyti padedant

apsukriems advokatams. Bet dabar Lietuvoje praktiškai neliko tekių, slapčiausioje tarnyboje – sanguine – viskas kiauria, tik dėl kai kurių pažymų iš minkštų kėdžių buvo nutekinti keli VSD vadovai. Visas kitas paslaptis atskleidžia ižymūs kovojojai už žmonių teises – žurnalistai. Atlirkus lyginamają analizę paaiškėja, jog Lietuvos slaptos informacijos kiekis neadekvatus TV laidų ir kitų žiniasklaidos priemonių, kurių kasdieninė duona paviešintas paslaptis, kiekui.

Tie, kuriems pavyko išgyventi antrujų krizės metų žiemą, iškreipusi visas prognozes, susidūrė su kitu nutekėjimu – pro stogą ant sienų. Žmogelis krapšto pakausi: stogas naujas, garantija 50 metų, tai kodėl

per ji teka? Gal statybininkai kalti? Juk vanduo – tokia nekalta materija, o ypač paveikta minkštiklio, kurio atmosferoje yra su kaupu, kai jis gali kiaurai tekėti per sertifikuotą stogą dvigubai sertifikuota muro sieną? Dabar gryna vandenė mes naudojame tik rankoms plautis, o viena kita yra jo pakaitalai, surogatai, todėl pamirštame, kad vanduo – be ne vienintelis junginys, kuris natūraliomis planetos sąlygomis aptinkamas skystu, kietuoju ir dujiniu padalais. Todėl jo pralaidumo savybes ypatinges, jis daug skvarbesnis nei protai, nuotakos ar kriminalinis elementas, kurio irgi nemažai nuteka iš Lietuvos. Statistikai, analizuojantys nusikalstamumo kreives, paaiškėsta esminė dalyka – kiek recidivistų nutekinome į pasaulį. Už tai niekas mums nedėkoja. Taigi vandens savybė nusrūti ten, kur nutekėti galėtų tik plazma, yra unikalios, nuotakos irgi sugeba nutekėti, iš kur ilgai neužsibuvusios grįžta į Lietuvą spalvotais palikuonimis nešinos. Protai nuteka ten, kur jų mažiausiai laukia, ir duoną užsidirba ne pilkaja medžiaga bei smegenų vingiai, bet

Prozos festivalis Šiauliouose su šveicariškais ir itališkais prieskoniais

Ramunė BRUNDZAITĖ

Festivaliai – tai laikas, išsprūstantis iš realybės. Visos kasdienės pareigos, įprociai, nenusikratomi ir suaugę su gyvenamaja vieta, rutinos nuobodulys lieka paribyje, kol keletai dienų būni išvėzamas kuria nors kryptimi ir priverstas maloniam atsiduoti kitų suplanuotai dienotvarkei. Prabėgus vos porai dienų po Poetinio Druskininkų rudens, teko keliauti į Šiaulius, į jau šeštus metus ten vykstantį vieną retųjų prozos festivalių Lietuvoje.

Europos literatūros dienų Šiauliouose geografija sparčiai plečiasi. Spalio 11-19 d. festivalio renginių vyko ne tik Šiauliouose, bet ir Klaipėdoje, Plungėje, Vilniuje. Šeši svečiai iš užsienio ir šeši lietuvių raštojai pakaitomis, po vieną, du ar gausėnėmis pajėgomis, skaitė savo tekstus muzieju, bibliotekų ir kitose salėse, bendravo su skaitytojais ir tarpusavyje, buvo vežiojami autobusiukų po Žemaitiją ar pėsti klaipėdžio po Saulės miestą, ieškodami, pavyzdžiu, „Rūtos“ saldanių fabriko, kurio parduotuvėlėje buvo perstojo kilogramais pirko išvairius šokoladinius gaminius. „Man tris „Lietuvas“ ir vieną „Barborą Radvilaitę“, – paprašė italių raštojas Daniele Brolli. Dalyviai kartais paklysdavo ir ieškodami būsimos skaitymų vietos, bet viskas baigdavosi laimingai, renginiai prasidėdavo, gal tik truputį pavėlavę.

Didžioji užsieniečių dalis atvyko iš Pietų, kuriuose gyvaidabrio stulpeliai net ir spalį pakyla virš +20 laipsnių žymos, o laukutvėms vežamas šokoladas, ko gero, greitai tirpsta. Jie žvarbo, susisukę į patrus, o lietuvišką rudenį vadino ženoma. Maltietis Immanuelis Mifsudas pasakojo apie savo šalį, kurioje ne tik klimatas karštas. Malta, pasak jo, laviuoja tarp stiprios Kataliku Bažnyčios įtakos ir nežaboto hedonizmo. Už provokuojamą kūrybą – raštojas nevengia smurto, seksu, pedofilijos temų – I. Mifsudas sulaukė ne vien griežtos žodinės kritikos: buvo sustabdys jo apsakymų rinkinio „Chemija“ leidyba, pagrindinis šalias laikraštis atsisakė spausdinti knygos recenzijas, o vieną jo sukurto spektaklio pasirodymą prieš keliolika metų nutraukė policija.

Viduržemio jūros regionui atstovavo dar trys užsienio raštojai, atvykę iš Italijos. Tiesa, viena jų, Anna Ruchat, gali būti laikoma ir Šveicarijos atstove. Gimusi Ciuriche, itališkai kalbančioje šeimoje, A. Ruchat jau daug metų gyvena Italijoje, kuria poeziją ir prozą, verčia iš vokiečių kalbos, dėsto Europos vertimo mokykloje Milane. Ji skaitė ištraukų iš dar nepublikuotos, autobiografiniai faktai parentos knygos „Skrydis šešėlyje“, pasakojančios apie autorės tėvo, Šveicarijos lakūno, žūtį 1960 m. Žinia, kad kasmet per pratybas Šveicarijos aviacijoje žūva maždaug po 8 lakūnus, šokiravo lietuvių publiką.

Annos pažįstamas ir bendradarbis D. Brolli Italijoje žinomas kaip žmogus, literatūros ir knygų leidy-

bos srityje išbandęs beveik viską. Jis ne tik rašytojas, kuriantis išvairių žanru tekstu, bet ir komiksų autorius, vertėjas, žurnalistas. D. Brolli universitete dėstė kūrybinį rašymą, parengė penkias literatūros antologijas, padėjo debiutuoti jauniems italių autoriams, o šiuo metu vadovauja leidyklai Bolonijoje. Kartu savo kūrybą skaitė du Danieliai – taip pat ir Danielius Mušinskas, ilgametis ménraščio „Metaj“ redaktorius, novelės žanro meistras, vėliau padovanojės D. Brolli leidiņių su išversta į italių kalbą savo novele.

Trečasis italias, iš Sicilijos kilęs Fabio Stassi, ivardijamas kaip labiausiai Pietų Amerikos kultūrą atspindintis italių raštojas. Jo romanas „Kapablankos revanšas“ pasakoja apie vieną garsiausią visų laikų šachmatų žaidėjų, pasaulio čempioną iš Kubos, Chosé Raulį Kapablanką. Autorius pripažino, kad Pietų Amerikos autoriai jam padarė didelę įtaką, o Sicilijos ir Pietų Amerikos šalių kultūros turi panašumą. F. Stassi, gyvendamas Viterbe ir dirbdamas Romoje, rašo keiliaudamas į darbą ir atgal – taip naudoja kasdien traukiniuose praleidžiamas keturias valandas ir su taupo laiko.

Daugumoje literatūrinį skaitymų Šiauliouose dalyvaudavo po du raštojus. Viename pirmųjų renginių netikėtai susišaukė F. Stassi ir po jo skaičius, tądien gimtadienį šventus, Rolando Rastausko tekštai. Abiejų raštojų kūriniuose nuskambėjo nenugalėto pasaulio šachmatų čempiono Aleksandro Aliochino pavardė, R. Rastausko 1977-aisiais sukurtame apskakyme „Balerinų krantinė“ taip pat minima italių kalba. RoRos pasirodymas į Chaimo Frenkelio vilą pritraukė gausios publikos ir ją beveik užhipnotizavo.

Vertėja, latvių literatūros specialistė Laura Laurušaitė pristatė ir pakalbino vieną svarbiausią ir žymiausią šiuolaikinių Latvijos autorių – Paulą Bankovskį, kurio stilistiką ivardijo formule „tarp Herkaus Kunčiaus ir Sigitos Parulskio“. Raštojas 1996 m. debiutavo kaip postmodernistas su realistiniais polinkiais ir nuo to laiko beveik kasmet išleidžia po knygą.

Festivalio organizatorius Markus Roduneris išskaitės Šiauliouose, Klaipėdoje ir Vilniuje atsižvėž Šveicarų Arno Camenischą, rašantį vokiečių ir retoromanų kalbos. A. Camenischas paskaitė ištraukų iš knygos „Sez Ner“, vaizdingai ir komiškai pasakojančios apie Šveicarijos Alpių kiauliaganių ir kerdžių gyvenimą. „Su tokiu autoriumi galima važiuoti bet kur“, – pasidžiaugė M. Roduneris. Panašu, kad nuotaikingais tekstais, šmaikščiais atsakymais ir šypsena A. Camenishas galėtų sužavėti bet kokią publiką. Bent jau Vilniaus Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje susirinkusios klausytojos tikrai liko pakerėtos.

trys lietuvių prozai atstovavusios moterys pastaruoju metu užsiėmės romanais: Undinė Radzevičiūtė neseniai išleido „Frankburgą“, Aleksandra Fomina savo antrają knygą netrukus po festivalio turėjo atiduoti leidyklai, Danutė Kalinauskaitė šiuo metu taip pat ra-

šo romaną, kurio komentuoti kol kas nenorėjo – apie būsimas knygas kalbėti rizikinga, niekada nežinai (kaip sako ir naujausio D. Kalinauskaitės novelių rinkinio pavadinimas), kur nuves kūrybinis procesas. Užtart autorės mielai atsakinėjo į išvairius klausimus, prasidėjusius literatūra ir nuvilnijusius iki mezgimo bei feminizmo.

Kaip prozininkas festivalyje debiutavo tris poezijos knygas išleidės Laurynas Katkus, perskaitytės ištraukų iš būsimo romano „Šešėliai“.

Ne vienas klausytojas pastebėjo, kad šiemet Šiauliouose sveciaiavosi stiprūs autoriai. Jų skaityti tekštai publikuoti festivalio almanache „Po Šiaurės dangumi VI“, kurį renginių lankytųjai gavo dovanų. Pakai su mėlynosiomis knygomis iškeliamo iš Vilniaus kartu su raštojais, buvo atplešti dar autobusėlyje, o po kiekvieno renginio almanachų atsargos vis seko ir seko.

Festivalyje vyravo vokiška, o gal greičiau šveicariška tvarka. Šveicarai ne tik suteikė paramos, atsiuntė du autorius, si šalis užaugino ir renginio sumanytojų, organizatorų, jau daugybę metų Lietuvoje gyvenantį kalbininką, vertėją M. Rodunerį. Antrą dieną dalyviai buvo paprašyti susirinkti devintą ryto į ekskursiją po Žemaitiją. „Tekst eiti miegoti, – tarė viena raštoja po vakarienės, dar neišmušus vidurnakčiui, – nėra kitos išeities.“ Taip prozininkai buvo išgelbėti nuo sveikatai kenkiančių aplinkybių, kurios dažnai pasitaiko poetų festivaliuose, ir priversti aktyviai, sportiskai ir turiningai leisti nuo skaitymų likusį laiką. Gal todėl, kaip rašoma viename populiarime psychologijos vadovelyje, poetai savo kūrybos viršūnė pasiekia anksti, svysteli danguje lyg kometas, o didingai prozai, pasak Davidu Myerso, prireikia brandos.

Autobuseliui stovint Plungėje per radiją pasigirdo savaitės naujiena: Atėnuose policija šurmavo Akropolį, kuriamė streikuodami užsibarikadavo Kultūros ministerijos darbuotojai. Kažkas pasiūlė, kad Lietuvos prozininkai irgi galėtų barikaduotis Vilnius „Akropolyje“.

Ekskursijos po Žemaitiją F. Stassi užsiminė laukės dar Vilniuje. „Nežinau, ką mes ten pamatysim, bet vien pavadinimas – Samogizia (Žemaitija ital.) – taip gražiai skamba...“ Didžiausią išpujį svečiams paliko Kryžių kalnas. Ironiškasis D. Brolli pastebėjo, kad čia galima būti filmuoti Stiveno Kingo knygos ekranizaciją.

Filmo scenarijui tiktų ir vienas festivalio pabaigos epizodų – trys prozininkės ir dvi vertėjos Šiauliouose, kiaurai merkiant lietui, laukė penkiolika minucių vėluojančio taksi. Iš pradžių juokaudamos, vėliau pasipiltinusios, galiausiai nutilusios svarstėme, kaip nusigautume iki Vilniaus, jei pavėloutume į traukinių stotį? Ar šivakar iš Šiaulių dar važiuoja autobusai? Viskas galė gale baigési laimingai, kaip Holivudo veiksmo filmuose – įtampa atslūgo, teisybė nugalėjo. Likome gyvos, sveikos, į traukinių spėjome, o Jame dar keliais valandas lyg ostija dalijomės festivalio išpujais, šokoladu ir paskutiniai vylo lašias.

Tikra, skaudi, smelianti

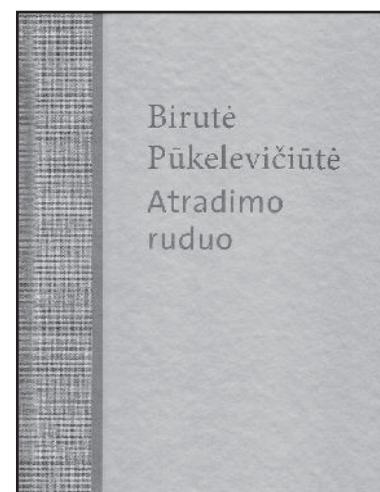
Aldona RUSECKAITĖ

Birutė Pūkelevičiūtė yra viena ryškiausiai mano gyvenime sutinktų moterų. Ypač didžiulį išpujį paliko pirmasis susitikimas 1992 m., kai Maironio lietuvių literatūros muziejuje buvo surengtas jos kūrybos varcas. Aktorė, režisierė, poetė, prozininkė tuomet viena atliko savo kūrybos programą – visi buvo nustebinti ir sužavėti. Pakerėjo moteriškas grožis, pasitikėjimas, talentas, žaismė, kai vakaro pabaigoje nusispyrė nuo kojų aukštakulnius ir liko stovėti basomis. Laiške autorei (1996 04 11) prisiminė: „O aš juk (pamenat?) be paskaitininko, be skaitovų-aktorių – pati viena, kaip tas Jurgelis-kvailelis – ir šoku, ir dainuoju, ir švilkynėle groju...“ Neįaukštū, jeigu B. Pūkelevičiūtė ir jau klasika virtusią jos kūrybą greitai užmirštume. Nuo 1999 m. pradžios ji iškūrė Vilniuje, buvo atsižverusi šio miesto kultūriniam gyvenimui.

Svarbū ir gražū darbą B. Pūkelevičiūtės atminimui šią vasarą atliko du žmonės: Lietuvos kariuomenės ordinarias vyskupas, rašytojas krikštas Gintaras Grūšas ir žurnalistė, išvairių leidinių redaktorė bei sudarytoja Aldona Žemaitytė, kuri prisipažsta, jog vykdė autorei duotą pažadą. Koks pažadas? Lietuvoje išleisti B. Pūkelevičiūtės poezijos rinkinį „Atradimo rudo“? Tai paskutinės poetės knyga, 1990 m. išleista Čikagoje 300 egz. tirazu, į Lietuvą jų pateko mažai. Prisipažinsi – turėti savo bibliotekoje šią knygą, gautą 1991 m. su autografu: „Mano Brangiai Bičiulei Aldonai Ruseckaičiui, tikruju Kauno lobų karalaitei, renkantį mūsų numylėtam Miestui perlus ir žvaigždes, o savo širdies vasarai – rožes ir volungenes – suseserška meile – Birutė Pūkelevičiūtė, Daytona, Florida, 1991 09 22.“ Reikia paaškinti, kodėl buvome bičiules, nors man tikrai nedrąsu save taip išvardyti.

Rašytoja gimė 1923 m. Kaune, čia augo, mokėsi, studijavo, 1944 m. su tėvais pasitraukė į Vakarus. Atgavus Neprilausomybę, Žaliaiškynę, Kalniečių gatvę, jai grąžintas tėvų namas, kurį Birutė labai mylėjo, turėjo begales vaikystės ir jaunystės sentimentų. Nors ją lydejo daug malonių prisiminimų, suprato, kad nėra ūkiška, kad jai bus per sunku prizūrėti, restauruoti, išlaikyti tokiai valdai, tad ieškojo galimybų namą ivertinti ir parduoti. Bandžiau jai surasti specialių, galinčių duoti patarimą, pagelbę įkainojant – taip mudvi gal trejetą metų susirašinėjome. Padėjo jai ir kiti žmonės, kol Birutė tą reikalą sutvarkė. Namą Kauñe ji pardavė plyšančiai iš sielvarto sirdimi, kaip raše laiškuose, tris mėnesius Lietuvoje tvarkydama sandorį, kartaip pamiršdavo ir valgyti, geriti, sulys, išivarė nemigą. O sugrįžti gyventi iš Floridos į Vilnių taip pat buvo nelengva: „Tikiuosi, jog man pavyks laimingai Lietuvon iškeiliauti. Bet juk žinot, kaip būna pasakose: reikia kiauru luotu perplaukti ezerą, perlipti smiegutus kalmus, nurungti devyngalvį – kol iš tolo pasirodo užburtos pilies bokštai“ (iš laiško autorei 1998 12 01). Tačiau laiškuose kalbėjome ne tik apie buiti, būdavo ir kita dalis – apie literatūrą, meną, teatrą, ji rūpinosi atsiųsti muziejui kuo daugiau savo archyvo, knygų.

JAV išleistas „Atradimo rudo“ – itin išpujdingas ir gražus: didelio formato, su Kazio Veselkos tapybos darbais, Juozo Sodačio grafika, Al-

Birutė Pūkelevičiūtė
Atradimo rudo
ruduo

gimanto Kezio fotografijomis. Kadangi šios knygos egzempliorių į Lietuvą atkeliau tikrai nedaug, buvusi „Dienovidžio“ redaktorė A. Žemaitytė, artimai bendravusi su raštoja, pažadėjo, jog ir tévynėje bus išleistas šis poezijos rinkinys. Ir štai atejo pažado išsesėjimo metas.

2010 m. rugėjo 21 d., per trečiąsias B. Pūkelevičiūtės mirties metines, poezijos knyga „Atradimo rudo“ išskilmingai į šviesią pristatyta Vilnius paveikslų galerijoje. Antras leidimas yra kitokio formato ir išvaizdos nei leistasis Čikagoje. Leidiniui, kuris galėtų dalyvauti gražiausios metų knygos rinkimuose, apdarą sukurė dailininkė Sigutė Chlebinskaitė. Pasendinto aukso viršelis, tokios pat įklujos, dalies teksto auksinės raidės, o priešlapiuose – karališkoji didinga bordo. Galbūt dailininkė žinojo B. Pūkelevičiūtės teiginį, kad „poezija yra aukškalystė“. Knygai pabaigos straipsnių „Apie Birutę Pūkelevičiūtę“ parašė sudarytoja A. Žemaitytė. Tokio teksto tikrai jau reikia – priminti gyvenimą, parašytas knygas, aktorys. Per „Atradimo rudos“ sutiktuvės kalbėjo ir Aušra Marija Sluckaitė-Jurašienė, ji atvežė Kauno dramos teatro aktorių įgiedotą raudą pagal B. Pūkelevičiūtės žodžius su skaudžiai poetišku refrenu – „Kaip rožės pumpuras kraunasi mirtis“ – ji skamba Kauno dramos teatro naujajame Jono Jurašo spektaklyje „Antigonė Sibire“. Šią pjesę paraše A. M. Sluckaitė-Jurašienė.

Iš naujo perskaiciusi „Atradimo rudenį“, supratau, kokia tikra, skaudi, smelianti yra B. Pūkelevičiūtės poezija. Kniga suskirstyta į tris dalis: „Mišios už išdaviko žmoną“, „Rauda“ ir „Du keleivai“. Pirmoje poemos dalyje keliami išvairių kaltės problemos variantai – ir artimam žmogui, ir tévynei, tad nuo tokų temų nesame šiandien né trupučio nutole, daug kas yra paženklinatas savo ar artimųjų kalte. „Mes visi būsim išganstyti. / Mes visi, spektakliui pasibaigus, pasirodysim prieš uždangą ir nusilenksim. / Bus nesvarbu, kokį vaidmenį (niekšą ar šventavę) mes vaišinim. / Išeisim prieš uždangą, visi susiėm už rankų: pirkliai, keksės, grioviakai, karaliai, kišenvagai, vienuolės, kareivai, smuklininkai, vyskupai. / Nusilenksim ir (kaip išprasta aktorių trupė) vienas kitam padėkosis...“ Paradosalu, bet tiesa, nes tokis mūsų pasaulis...

Taigi B. Pūkelevičiūtės „Atradimo rudos“ antrasis leidimas pradedė gyventi Lietuvos. „Mano vaka – yra knygos... O tos, kurių antroje leidimai pasirodo Lietuvos – tai mano vaikaičiai...“ (iš laiško autorei 1997 10 03).

Logiška: ateina laikas – gimsta ir auga vaikaičiai...

Tolimi artimi Petrašiūnai

Valerija KAZLAUSKAITĖ-BALČIŪNIENĖ

Mano pasakojimas – ne literatūrinės ekvilibristikos, įmantrių posakijų ar originalių žodžių pilnas rašinys, bet daugiau nei šešiasdešimties metų senumo atminties blyksniai.

Tai mano, senos petrašiūnietyčių, požiūris, – jį suformavo aplinka, kurioje gyvenau. Petrašiūnuose praleidau daugiau kaip pussimtį metų, beveik nuo pat gimimo iki 1976-ųjų. Nors šiuo metu gyvenu ne Petrašiūnuose, jie man artimi.

***

Taigi augau Petrašiūnuose. Kaip leidome laiką ir linksmominės mes, Petrašiūnų vaikai, gyvenantys netoli geležinkelio „mazono“ stotelės, pro kurią kursuodavo „pendelis“? „Mazono“ stotelė buvo ant kalnuko, nuo kurio žiemą su rogutėmis leisdavosi pulkas vaikų. Vasarą tuo pačiu, akmeninis grįstu keliu iš VI forto ganyklų pielemnėlis Pavembrauskas, labai gražiai grodavęs lūpine armonikėlę, pargindavo karves. Iš ankstyvos vaikystės prisimenu ir savo – prijaučiančiosios meniu – „karjerą“. Atsimenu „teatrą“, „iškurtą“ Navickienės klojime. „Artistais“ buvo daugiauvaikė Navickų šeima ir aplinkinių namų vaikai. „Vaidinimas“ – be pavadinimo, tik daug „šokančių peteliškių“, eilėraščių ir dainelių. Man teko apipavidalintojos pareigos – turėjau paruošti peteliškėms sparnus. Juos teko plesiti paprastais salpatvais pieštukais (kitokių priemonių neturėjau).

Svarbiausia – buvo pardavinėjami bilietai. Pelno pakadavo kelioms ledų porcijoms. Tuo metu ledai – skanėstas iš svajonių pasaulio, tada jų miestelyje nebuvavo, tik Kaune. Vėliau ledus pirkdavome iš Baravykienės, kuri šitame Petrašiūnų gale pirmoju sugalvojo juos gaminti.

Didžiulę įtaka miestelio gyventojams turėjo tuometinė bažnyčia, tebekelianti daug šiltų prisiminimų. Ateistinis auklėjimas mokykloje bei klubuose, įvairios ateistinės paskaitos buvo formalumas. Žmonės labiau pasitikėjo bažnyčia ir tuo metu ten dirbusiais kapucinai. Tai garsieji dvasininkai: Rokas, Jonas, Adomas, Stanislovas, broliukas Alyzas ir kiti.

Tėvas Rokas buvo vienas pirmųjų kunių Petrašiūnuose, labai gerbiamas parapijiečių. Žmonės mielai klausydavosi jo pasklos.

Kapucinai lankydavosi šeimose, ypač švenčių metu, kalėdodamai. Mus dažnai aplankydavo tėvas Jonas – labai nuoširdus, draugiškas, vienuolis. Jaukiai pasėdėdavo mano tėvą ir senelių draugijoje, netgi išlen-

Tėvas Jonas su autore.

davo mamos pagaminto krupniko taurelę. Nepamiršdavo ir manęs: visada gaudavau kokią dovanę – tai Marijos statulėlę, tai dramblio kaulo kryželį ar mažą paveikslėlį su olandišku vėjo malūnu ir tulpių lysvėmis.

Gerau prisimenu tėvą Stanislovą, kuris retkarčiais irgi užsukdavo į mūsų namus. Tai buvo pasišventęs kunigas – idealistas, išsilavinęs, apdovanotas oratoriaus gabumais. Kai jis Petrašiūnuose aukodavo Mišias ir skydavo pamokslus, bažnyčia lūždavo nuo tikinčiųjų gausos. Jo pamokslai būdavo giliaminčiai, įdomūs, išradangi.

Mus, mažuosius petrašiūniečius, auklėjo ne tik tėvas Stanislovas, bet ir broliukas Alyzas. Pamenu, kaip noriai du kartus per savaitę po pamokų lékdavome į Petrašiūnų klebonijos medinį namą, esantį už bažnyčios, arba į bažnyčios „požemį“ – ten mums buvo vedamos tikybos pamokos. Tai buvo šmaikštulis, linksmuolis su reta kaip ožuko barzdele, kuri mus irgi labai linksminėdavo.

Įdomi, savotiška buvo ir tėvo Stanislovo „pedagogika“. Jis liepdavo mums „uzsivesti sasiuvinėlius“, į kuriuos turėdavome kas dieną surašyti gerus ir blogus darbus, o vakare, pries guldamis, sukalbėti poterius, atlikti sąžinės saskaitą, suskaiciuoti, kiek padarėme geru ir kiek blogu darbų. Kaip nuoširdžiai mes tai darydavome!

Po truputį atsiminimui gija veda į kitą kultūros barą, sklidiną šviesių epizodų. Petrašiūniečiai džiaugdavosi, kai du kar-

tus per savaitę buvo atvežami kino filmai. „Rose Mary“ su Jeaneta Macdonald ir Nelsonu Eddy žiūréjome kelis kartus. Grįždamos po seansų namo, nuplēšdavome nuo tvoros reklaminius plakatus su artistų nuotraukomis – jas vėliau įklijuodavome į „artistų albumus“...

Įvairių minėjimų ar švenčių metu klubė vykdavo fabrikų darbuotojų saviveikliniai pasirodymai – įvairūs montažai, deklamavimai, „piramidės“, spektakliukai. Labai gražiai petrašiūnietyčių Mykolas Marchertas dainuodavo savo ižymiąją „Santą Luciją“, pasirodavo Venskūnų šeimos ansamblis. Tėvas ir sūnus Algis grodavo akordeonais, o mama ir dukra Dana labai mielu kontraltru traukdavo „Stovi pilis“...

Šiltais plojimais būdavo sutinkamas ir klasės draugas Vasiliauskas Stasys – „Vaska“. Jis skaitydavo humoreskas. Mūsų mokyklos garsiosios skytovės Aurelijus Pivoriūnaitė bei Venta Mulevičiūtė deklamudavo S. Néries, A. Venclovos eiléraščius.

Klubas organizuodavo įvairios tematikos paskaitas – aišku, propagandines, garbinančias „partiją ir Stalino saulę“. Žmonės privalėjo jose dalyvauti, nes „taip reikėjo“, bet mės dažniausiai nueidavome tik į „programą“...

Klube pastatytas ir spektaklis pagal Žemaitės „Trejas mylimas“, o mūsų „artistai“ būdavo kviečiami ir kitur pasirodyti.

***

Prie buvusių mokyklos (per karą ji perversta ligonine) tvoros buvo guldomi užmušti „žaliukai“ – partizanai. Cia įkurtas ir valsčiaus padalinys. Mokykloje ilgus metus veikė Petrasiūnų biblioteka, kuriai vadovo Ona Milerienė su savo seserimi.

Biblioteka miestelyje buvo populiaria, turėjo gerą vardą. Ją puoselėjo mūsų auklėtojas, meno žmogus Vincas Ramanauskas. Jis rūpinosi mokyklos sienlaikraščių, tvarkaraščių, herbų ir kt. apipavidalinimu. V. Ramanauskas dirbo muzikos mokytoju (vėliau – ir darbu). Jis buvo nenurimstantis, kūrybinis, vadovavo mokyklos chorui, kuris visa laimėdavo pirmasias vietas. Auklėtojas suorganizavo ir skudučių ansambli – o svarbiausia, grodavo jais pats. Pats kūrė muziką, aranžavo dainas.

Nė viena mokyklos ir Petrasiūnų šventė neapsieidavo be V. Ramanausko vadovaujamo choro, skudučių ansamblio, be oktetų, sekstetų ar mokytojo parentų „solistų“.

Vakarai mokyklos salėje vykdavo beveik kiekvieną šeštadienį. I juos veržavosi ne tik mokyklos moksleiviai, bet ir aplinkinių Kauno rajonų jaunimasis. Vakaronės tada vadintos „šokiaisiai“, jų metu dažniausiai grodavo mokyklos patefonas arba „popierinės“ orkestrėlis, kuriame, be akordeono, buvo dar ir būgnas. Per šokius dažnai organizuotas „oro paštas“, t. y. šokių dalyviams būdavo prisegami numereliai, o po to, kas norėda-

vo, rašydaus vieni kitiem laiškus, žinoma, nenurodydami vardų ar pavardžių, o tik numerius... Tai buvo labai romantiška!

Tėvų komitetas, norėdamas paremti mokyklą, organizavo vakarą su didžiule programa. Joje ne tik deklamuota, ne tik daina-vo choras ar buvo šokami tautiniai šokiai, bet rodytas ir mokytojos A. Sluckienės passtatytas saviveiklinės scenos veikaliukas „Sniegutis“. Spektakliui pasiskolintos kuklios dekoracijos iš Kauno dramos teatro. Pagrindinį Andželos vaidmenį atliko mokytojos dukra A. Sluckaitė. Aš vaidinau istorijos mokytoją Mis Feler.

Buvo atvežtas spektaklis „Klasta ir meilė“, kuriamė vaidino tuo metu jaunas gražuolis aktorius Henrikas Kurauskas. Po spektaklio pusė mokyklos merginų vaikščiojo išsimylėjusios...

Net kelis kartus mūsų mokykloje lankėsi J. Švedo dainų ir šokių ansamblis. I koncertus éjo ne tik moksleiviai, bet ir didelė Petrasiūnų visuomenės dalis. Mūsų salė mėgo gastroliojantys kolektyvai, nes jis tuo metu buvo pati gražiausia, talpiausia, su gera scena ir netgi persirengimo kambarėliu – tikras kultūros centras!

Tautinius šokius šokome ir mes, mokiniai, vilkédami tautinius drabužiai, o iš mamų išprašydamose ir gintaro karolius...

Nemažai prisiminimų susiję su teatru. Už tai nuoširdžiai dėkingi turėtume būti mokytojai ir auklėtojai Donatai Lapinskaitei. Jos dėka aplankėme daugelį Valstybinio dramos teatro spektaklių, žinojome visus to metu aktorius. Matytus spektaklius dažnai klasėje aptardavome, dalijomės išpūdziai. Taip pat lankėme Muzikinių teatrat, muziejuus.

Besimokant vyresnėje klasėje, mokytoja D. Lapinskaite kartu su direktore O. Jocenkaite suorganizavo ekskursiją į Palangą. Tai buvo įvykis – niekas iš mūsų iki tol nematė jūros.

Važiavome atviru, mediniai bortais sunkvežimiui, su lentinių suolais, kurių kampuose sėdėjo mokytojos, o viduryje – vyresniųjų moksleiviai.

Gyvenome Palangos mokyklos klasėje, ant sportinių čiužinių. Vakare, grįždami iš pliažo, prisirinkdavome pilnus krepšelius gintarų. Fotografavomės. Būtinai taip: svajingas žvilgsnis į tolį, pusiau profiliu, rankose iš fotografo pasiskolintas skėtis, viena koja išsiesta, kita sulenkta ir, žinoma, matosi jūra, kopų žolynai...

Kad per dieną nusilakstę ir prisimaudej nemirtume iš bado, nešdavomės prie jūros dar ir užkandos. Tai būdavo pirmo storumo rūkyti unguriukai, kurių 1 kg kainavo 2,5 rublio. Valgėme ungurų – negirdėtai ir nematyta pokario vaikams žuvį. Vakarienei būdavo porcija ledų ir rūgprienio: stiklinaitė į skrandį ir stiklinaitė ant pūslėtos nugaros... Viską iškentėme, viskas buvo gerai – visa tai vadinas Jaunystę!

Aušra Sluckaitė-Jurašienė, Valerija Kazlauskaitė-Balčiūniene, mokytk. V. Ramanauskas, Aldona Majauskaitė-Rymeikiene, Regina Macijauskaitė.

Mokytoja D. Lapinskaite (penkta antroje eilėje) kartu su kitais mokytojais ir pirmosios laidos abiturientais. Autorės asmeninio archyvo nuotraukos

Pernelyg triukšminga vienatvė

Andrius JAKUČIŪNAS

Ilgą laiką – tuomet, kai amžinaičiai kavinė „Suokalbis“ (vieno metu – „Trečias brolis“) buvo tapusi nuolatine lėbavimų ir išgyvenimų vieta – Algimanto Aleksandravičiaus fotografijas tek davio regėti kasdien. Jaukiausią popularios „girdyklos“ kampą užemę rašytojų portretai neįjūra traukdavo aki, tarsi ragindami nemileisti rankos anksčiau, negu stiklėlis bus tuščias. Juos rengint atrodė, kad nepaliaujamas, metodiškas svaiginimas buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios sustingdyti ir įreminti kūrėjus tapo neišvenčiamu. „Suokalbiui“ nuolatos reinkarnuojantis, Algimanto nuotraukos buvo vienas iš tvariausiu, amžinaičiaus dalykų, kurio neveikė kavinių savininkų kaita, interjero korekcijos, ir absolūciai vienintelis, kurio nesuvulgarino ponios Danutės (paskutinė kavinės savininkė – aut. past.) „marškos“ – rėksmingi tekstilės darbai, turbūt turėjė liudyti jos gerą skonį, tačiau irodę, kad grafų Oginskų interjeras negali būti papildytas naujomis detalėmis. Nuotraukose sustiklėjės iliuzinis vaka-rykščio gyvenimo šurmuly, kuriamo kiekvienas iš tų žmonių fotografo pagautas su labai stipria emocija arba pernelyg savimi pasitikintis, keldavo išpūdį, kad negyvai prisispėrogus buțų įmanoma palikti tame ir kokį nors savo pėdsaką – sakykim, nuvalyti ašarą nuo G. Girdvainio skruusto arba ištisti akivaizdžiai pagirių kamuojamam Bumblauskui nelegalią plėčelę (šiu fotografių būdavo pakabintos tokiam e aukštysteje, kad, atrodydavo, jie sėdi prie to paties stalos, prie kurio pats ruosi sau prazūtė, todėl pareiga atsižvelgti į akivaizdžių, nors ir nepretenzingą jų buvimą rodés savaimė suprantama).

Kartais, kai linksmibės „Suokalbyje“ persikeldavo į kitą lygmenį – t. y. kai dvasingos būtybės pradėdavo šokti ant stalų ir ant židinio, o visa kavinė prisipildydavo senmergystės skausmu, Algimanto Nuotraufuotųjų Ordinas likdavo ramybės oazė nevaisingų geidulių vandenye: nuo sienų žvelgiantys žymūnai rodės nesuprantantys, kaip galima šiaip darkytis dėl kelių višiskai girtų diedų, bet vis dėlto atlaidūs – tarsi jiems būtų aišku, kad vaidilutės, kamuojamos pernelyg triukšmingos vienatvės, tiesiog neturi kito pasirinkimo. Vėliau supratau (tiksliau – tariausiu supratęs), kad visa ta desperacija, su kuria „Suokalbyje“ penktadienio naktimis graibytas kiekvienas vyras, buvo skatinama, kurstoma tauraus A. Ale-

sandravičiaus pavaizduotų menininkų *apsinešimo*, dėl to jie atrodė ne tik amžini, bet ir godžiai romantiški: moteriškės traukė į „Suokalbi“ ieškoti A. Aleksandravičiaus *machos*, o rasdavo vien niūrius alkoholikus, abejingai medituojančius jų pastangų bevaisybę. („Suokalbio“ klientai mėgo vadinti dalykus tikraisiais vardais, todėl mergeilių klausiami, kas jie tokie – ar nebus rašytojai, menininkai, lakoniškai rėzdavo: alkoholikai.) Taigi A. Aleksandravičius visų pirma kaltintinas dėl nepavydėtinos tų moterų lemties – gal, sakau, jei ne jo žymūnų portretai, nimfos būtų pasitenkinusios menkesniu grobui ir išsivadusios iš obsesijos priimti į save Menininką, bent jau Kultūros Veikėją, nūn galėtų būti laimingos dorų proletarių žmonos ir apypakenčiamės motinos. Gal...

Visgi akivaizdu, kad penkiasdešimtmetį švenčiantis fotografas savo kaltę dėl „Suokalbio“ moteriškaičių didelių bėdų jau suprato, dar daugiau – stengiasi ja išpirkti, nes Vilniaus rotušėje šiuo metu veikiančioje parodoje „LDK šešeliai“ jo fotografijoje nerasisime né vieno vyro ir apskritai beveik jokių žmonių, išskyurus kelias senyvas moterėles ir vaikus su dviračiais. Šis yk fotografas mus veda ne kūrėjų pagirių dykromis, ne *Tūkstantmečio veidų* raukšlių grioviai, kuriuoje moteriškaičiems taip norėtūs užsiliūliuoti, bet drauge su savimi tremia į Baltarusijos ir Ukrainos provinciją, kur tebestūkso LDK menantys gruviessai – apsigaubę išraiškingais debesų tumulais, niūresni net už bet kuri bet kurių laikų „Suokalbio“ girtuoklį. (Beje, debesims fotografas skiria itin daug dėmesio – būtent intensyvus vykšmas danguje daugumai nuotraukų suteikia meninį turinį ir iškilia virš grynosios dokumentikos.) Anot istoriko Alfredo Bumblausko, atiduodamas duoklę LDK paveldui, A. Aleksandravičius stengėsi aprépti ir ikifotografinę epochą – neturėdamas galimybų tiesiogiai užfiksuo- ti to meto žmonių, jis rinkosi tai, kas geriausiai gali paliudyti juos buvus – pilii gruviessi, pilkapius ir senašias kapines, fotografovai vietas, kuriose juntamas, patiriamas protėvių buvimas – piliakalnius ir senašias bažnyčias, išlikusius medinius ir mūrinius dvarelius ar rezidenčias ir senamiesčių mūrus. „Atrodo, kad Algimantas ir pradeda vaikščioti po senają mūsų valstybę išešant mas jos žmonių, o gal net ne tiek žmonių, kiek Lietuvos veidų, suvokdamas veidą kaip peizažą su šešeliais ir debesų dramomis. Tiesa, ne

vienoje pasirodo ir žmonės, ir laikas čia tampa nebe tokis svarbus: ar moterys, traukiančios į bažnyčią Barūnuose, ar berniukai, laikantys dviračiais Medininkuose. Atrodo, kad taip galėjo būti ir prieš šimtmecius“, – rašo istorikas.

Teigiamo, jog šioje parodoje esamo ciklo fotografių prasidejo nuo visų šimtmecijų žymiausio Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos poeto Adomo Mickevičiaus jaunystės pėdsakų paiešką, tačiau netrukus buvo suvokta, kad „Velinų“ ir „Pono Tado“ pasaulio nūdieną kaip ir nebėra – paveldo arba neįšliko, arba jis tiek išdailintas, kad tampa net nefotogeniškas. Todėl Algimantas akivaizdžiai vengia standartinių su A. Mickevičiumi susijusių vietų, jo dviasias medžiogamą pasitelkus intuičiją ir istorinius fragmentus: sakykim, poetiškasis Naugardukas pamatomas šešeliuose, bet stabtelima ir netoli Svitezio retai fotografuojamoje Raicoje, kur poetų mena 1817 m. statyta Šv. Barboros bažnyčia bei netoliene, Korčovo kaimė, esantis garsus filaretų akmuo, prie kurio rinkdavosi A. Mickevičius, Tomas Zanas ir Ignatas Domeika. Stabtelima ir filaretų Jono Čečoto tėviškėje Padaroske ar Ignoto Domeikos Ščiutine. Fotografas sustoja, kaip ir Gražina, atvedusi karius, prie Lietuvės (Litoukos) ežero, kad vanduo pasakytu daugiau nei išlikę mūrai. Ypač ten, kur jų jau nėra: apie Radvilų Slucko didybę liudija tik muziejuose esančios garsiosios juostos, panoramos ir miesto planai, o paciame Slucke – tik Slucės upelis, kaip ir netoliene Chodkevičių bei Sapiegų Liachavičiuse – tik Vedma. Neliko ir Brastos didybės, apie kurią galima spręsti iš Tvaro laikų švendų ofortą. Visa senoji Brasta sunaikinta po 1831 m. sukilimo statant imperijos pasienio tvirtovę, žinomą nuo Antrojo pasaulinio karo pradžios, bet juo ji mena ir A. Mickevičiaus laikus.

Algimantas įamžina vien Napoleono Ordos graviūrose išlikusią Chodkevičių Mažeikavą, į kurią dažniausiai užklystama ieškant LDK kultūros fenomeno cerkvės Murovankaje – gotikinės ir bizantinės architektūros simbizio šedevro. Aptinka to paties dailininko nupieštą Tado Kosciuškos gimtinę Kosave – jau 1857 m. Vandalinas Puslovskis restauravo legendinio žemeičio namelį, o dabar Kosave gali išvysti dar kartą atstatytą Kosciuškos sodybą ir pamatyti Puslovskį rūmą. Atranamada dar vienos LDK ižymybės Antano Tyzenhauzo gimtinė ir palaidojimo vieta Žaludkas su keistais, regis, kažkokiam filmui pastatytais

Algimantas ALEKSANDRAVIČIUS. „Isdykė žaidimai“.

vartais, už kurių – Četvertinskių rūmai, perduoti Baltarusijos KGB žiniai. LDK šešeliai – ir Nemirū Iskolės deu ankstyviausia provincine gothicine bažnyčia, ir Klecke su dominiikonų bažnyčia, kur, regis, niekas neprisimena garsiosios pergales prieš totorius. Gal daugiau LDK aidų Kiškų Liubčoje, Sapiegų Alšėnuose, o ypač Ružanuose, kur per rūmų arką matyti bažnyčia, per Tvarą priglaudus Vilniaus vyskupijos kapitulą ir šv. Kazimiero palaikus. Dar daugiau aidų Radvilų Mire ir Nesiūlyje, tačiau vis tiek neapleidžia išnieku gyvu. Bet gal tai nėra labai svarbu – tikėtina, meniminkas pats kada nors paaikiškins, kodėl parodą, kurioje vyrauja „lengvi“ vaizda, nusprendė apibūdinti pastoliuose įkalintos bažnyčios vaizdu. Ko geru, reikšmingiai yra tai, kad parodos „Renovatio“ laiku vis garsiaus skamba gandai, jog „Suokalbis“ jau renovuojamas ir netrukus prisikelis naujam gyvenimui be ponios Danutės ir jos tekstilės, bet veikiausiai su tomis pačiomis Algimanto menininkų nuotraukomis. Ar pasikeitus savininkams, publikai ir kai noms kas nors jų betrokš? Ar lygins potencialius partnerius su tais, kure likę ant sienu? Vargu. Bijau, kad naujoji konjunktūra bus negalestinga senmergystei kaip reiškinui ir idėjai, labiau puoselės „jauno ir perspektivaus“ kultą, įkūnijamą reklamos šūkyje „as galiu!“ (o jūs – negalejote!). Nuo tos akimirkos, kai guvus ir arogantiškas *pžonas* ižengs į barą, kad vėliau iš jo pats išvažiuot su *krūta tačke*, išgėrės vos vieną kitą taučę vyno, Algimanto nuotraukos atrodis vis labiau ir labiau ne vietoje, ir rašytojai, kultūros veikėjai jose jausis paňasai kaip Hrabalo „Pernelyg triukšmingos vienatvės“ herojus, atsidūrės naujajame presavimo fabrike. Neabejoju, kad Algimantas tai jaučia – galbūt todėl, kad jo ciklas „Isdykė žaidimai“, kuriame vaizduojamos užpakalėlius raitančios poniuotes, apgaubtos vakarykštio erotizmo, alsoja nostalgija pagarbą toms, kurios kitados beatodairiškai vis kopė ir kopė ant židinio, kad būtų ugnimi tiems, kurių joms nelėmta turėti. Kaip paminklas tam, kas mirė ir negali būti prikelta.

Algimantas ALEKSANDRAVIČIUS. „Medininkų pilis“.

91-ojo kūrybinio
sezono lapkričio
mėnesio
repertuaras

11 d., ketvirtadienį, 12 d., penktadienį, 13 d., šeštadienį, 16 d., antradienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Antonu Čechovo „Palata“. Vienos dalių spektaklis. Inszenacijos autorius ir režisierius – Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kaina – 50 Lt.

11 d., ketvirtadienį, 18 val. Penkojoje salėje (Laisvės al. 71) – „Mens publica“ teatro spektaklis: Yasmilos Rezos „Atsitiktinis žmogus“. Vienos dalių tragikomedija. Režisierius Jonas Vaitkus. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

11 d., ketvirtadienį, 19 val. Didžiosios salės fojė (Laisvės al. 71) – „VDU Jazz jungtys 2010“ atidarymo koncertas: Eugenijaus Kanėvičiaus solo (premjerė), Stefano Pasborgo ir Liudo Mockūno duo (Lietuva-Danija). Koncerto trukmė – 2.15 val. Bilieta kaina – 20 Lt.

12 d., penktadienį, 19 val. Didžiosios salės fojė (Laisvės al. 71) – „VDU Jazz jungtys 2010“: Kauno džiazo kvintetas ir „Contra Jazz“ (Lietuva). Koncerto trukmė – 2.15 val. Bilieta kaina – 20 Lt.

13 d., šeštadienį, 15 val. Tavernos salėje (Kęstučio g. 62) – Tonino Guerros „Ketvirtoji kėdė“. Vienos dalių komedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kainos – 25, 30 Lt.

13 d., šeštadienį, 18 val. Parketinėje salėje (Kęstučio g. 62) – „Cezario grupės“ spektaklis pagal Pauliaus Širvio poeziją „Nutolė toliai“. Režisierius Cezaris Graužinius. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

13 d., šeštadienį, 19 val. Didžiosios salės fojė (Laisvės al. 71) – „VDU Jazz jungtys 2010“: Dependent Trio (Lietuva-Belgija-Kanada), Anguli Jazz Connections (Lietuva-Italija-Olandija). Koncerto trukmė – 2.15 val. Bilieta kaina – 20 Lt.

13 d., šeštadienį, 19 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – Erico-Emmanuelio Schmitto „Smulkus vedybiniai nusikalstmai“. Dviejų dalių vedybinis detektyvas. Režisierius Raimundas Banionis. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kainos – 25, 30 Lt.

14 d., sekmadienį, 15 val. Parketinėje salėje (Kęstučio g. 62) – Liudmilo Razumovskajos ir Aleksandro Obrazcovovo „Žvaigždžių vasis“. Dviejų dalių misterija. Režisierius Arvydas Lebeliūnas. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilieta kainos – 20, 25 Lt.

14 d., sekmadienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Rainero Wernerio Fassbinderio „Karčios Petros fon Kant ašaros“. Dviejų dalių drama. Spektaklio meno vadovas Gintaras Varnas, režisierius Rokas Ramanauskas. Spektaklio trukmė – 2.15. Bilieta kaina – 30 Lt.

14 d., sekmadienį, 19 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – Dmitrijaus Lipskerovo „Jelena ir Šturmmanas“. Vieno veiksmo groteskas. Režisierius Sergejus Paciukas. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kainos – 25, 30 Lt.

16 d., antradienį, 18 val. Penkojoje salėje (Laisvės al. 71) – „Laimingi“. Dviejų dalių spektaklis pagal Friedricho von Schillerio „Klastą ir meilę“. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

17 d., trečiadienį, 18 val. Penkojoje salėje (Laisvės al. 71) – Henriko Ibseno „Šméklos“. Vienos dalių drama. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) veikia kasdien 10.30-19 val., tel. 22 40 64. Bilieta taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

11 d., ketvirtadienį, 18 val. Edvardo Radzinskij „Koba“. Monodrama. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kainos – 20, 25 Lt.

12 d., penktadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galio švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Réjaus Bredberio kūriniai. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

13 d., šeštadienį, 18 val. Konstantino Kostenko „Hitleris ir Hitleris“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

14 d., sekmadienį, 18 val. Lauros Shaine Cunningham „Mergvarkis“. Dviejų dalių amerikoniška komedija. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.35 val. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

17 d., trečiadienį, 18 val. Fransua Rablė „Gargantua ir Pantagruelius“. Užstalė tikriesiems gurmanams (N-18). Spektaklį pristato putojančių vynas „Alita“. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.55 val. Bilieta kainos – 40, 50 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) veikia darbo dienomis 14-18 val., savaitgaliais 11-17 val. Informacija tel. 22 82 26. Bilieta taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai.pasaulis*.

11 d., ketvirtadienį, 19 val. Mindaugo Valiuko „Septyniolika“. Režisierė Edita Prakuoliauskaitė-Milinienė. Bilieta kaina – 25 Lt.

13 d., šeštadienį, 18 val. tarptautinių iliuzionistų konkursų laureatas Nicholas Kin pristato psychologijos bei iliuzijos pasiodymą „Enigma“. Reginio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

14 d., sekmadienį, 15 val. „Mokėk – duosiu“. Spektaklis-pokštas pagal Gitanos Gugevičiūtės pjesę „Labas gyvenimas“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilieta taip pat platina *Bilietai.lt*.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244

El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.culture.lt/nemunas>

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas – Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino UAB „ArxBaltica“
Tiražas 1500

Rankraščiu nerecenzuojame ir negražiname.

Kauno valstybinis lėlių teatras

12 d., penktadienį, 13 val. Kauno valstybinio lėlių teatro gastos Joniškio vaikų ir jaunimo teatro „Bendraamžiai“ festivalyje „Bendraamžių scena 2010“ – „Šeimynėlė iš didžiosios girių“. Pagal Gintaro Beresnevicius pasakas. Nu 3 m. Režisierius O. Žiugžda. Bilieta kaina – 8 Lt.

13 d., šeštadienį, 12 val. Valerijos ir Stasio Ratkevičių lėlių muzejuje – „Kiškis drąsuolis“. Spektaklis-žaidimas, kurį padeda kurti vaikai. Nu 3 m. Režisierius A. Žiurauskas. Bilieta kaina – 7 Lt.

14 d., sekmadienį, 12 val. „Šeimynėlė iš didžiosios girių“. Pagal Gintaro Beresnevicius pasakas. Nu 3 m. Režisierius O. Žiugžda. Bilieta kainos – 8, 10 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) veikia IV-V 11-17 val., VI-VII 10-14 val., tel. 22 16 91. Bilieta taip pat platina *Bilietai.pasaulis*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

12 d., penktadienį, 18 val. premjera – „Dulkų spindysis“. Dviejų dalių šokio spektaklis. Muzika Lino Adomaitis, choreografai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė. Bilieta kainos – 15, 25, 30, 50, 55, 60, 100 Lt.

13 d., šeštadienį, 15 val. Baltojoje salėje – Kauno valtornų kvartetas: Egidijus Stanelis, Audrius Gervė, Andrius Dirmauskas, Linas Dakinevičius. Dalyvauja Žermenna Lunkšienė (vokalas), Mantas Lunksys (tuba) ir pianistė Neringa Balciūnaitė. Programoje – klasikinė ir populiarojo muzika, aranžuota valtornų kvartetu. Koncertą vedė muzikologas Viktoras Gerulaitis. Bilieta kaina – 20 Lt.

13 d., šeštadienį, 18 val. Džookino Rosinio „Sevilijos kirpėjas“. Trijų dalių komiška opera. Dirigentas Jonas Janulevičius, režisierius Gintautas Želvys, dailininkė Tatjana Astafjeva (Rusija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 15, 25, 30, 40, 45, 50, 100 Lt.

14 d., sekmadienį, 12 val. Zitos Bružaitės „Voro vestuvės“. Dviejų veiksmų operėlė-baletas vaikams. Choreografas Jurijus Smoriginas, dirigentas Virginijus Visockis, scenografe Iveta Cipariytė, kostiumų dailininkė Ana Lorens. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilieta kainos – 5, 10, 12, 15, 18, 20, 50 Lt.

14 d., sekmadienį, 18 val. Kolo Porterio „Bučiuok mane, Keit“. Dviejų dalių miuziklas visai šeimai. Režisierius Nerijus Petrokas, dirigentas Julius Geinias, dailininkė Vilma Dabkienė, choreografė Vesta Grabštaitė. Bilieta kainos – 15, 25, 30, 40, 45, 50, 100 Lt.

17 d., trečiadienį, 17 val. Ričardo Rodžerso „Muzikos garsai“. Dviejų veiksmų miuziklas visai šeimai. Režisierius Nerijus Petrokas, dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Virginija Idzelytė. Spektaklio trukmė – 2.45 val. Bilieta kainos – 5, 10, 15, 18, 20, 25, 50 Lt.

Kasa (Laisvės al. 91) veikia 11-14, 14.45-18 val., poilsio diena pirmadienis. Informacija tel. 20 09 33. Bilieta taip pat galima išsigti internetu www.muzikinisteatras.lt.

11 d., ketvirtadienį, 18 val. Operos „Lietuvos respublikos KULTŪROS MINISTERIJA KAUNO VALSTYBINĖ FILHARMONIJA“

13 d., šeštadienį, 19 val. Kauno sporto halėje – „The Queen symphony“. Simfonija solistams, chorui ir orkestrui, sukurta pagal Freddie Mercury ir grupės „Queen“ dainas. Aranžavusi Tolga Kashif, orkestravo Julianas Kershawas. Dalyvauja: Saulė Rinkevičiūtė (smuikas), Rūta Rinkevičiūtė (fortepijonas), Vita Šiugždinienė (violončelė), Kauno valstybinis choras (vadovas Petras Bingelis), choras „Ažuoliukas“ (vadovas Vytautas Miškinis), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dirigentas Gintaras Rinkevičius. Bilieta kainos – 22, 32, 37, 42, 52 Lt.

14 d., sekmadienį, 17 val. Kauno miesto simfoninių orkestro (vyr. dirigentas Modestas Pitrenas). Solistas – tarptautinių konkursų laureatas Oskars Petrauskis (saksofonas, Latvija). Dirigentas Donatas Katkus. Programoje: Jozefo Haydno Simfonija Nr. 95 c-moll; Ramintos Šerkšnytės Koncertas saksofonui ir orkestrui (premjera Lietuvoje). Bilieta kainos – 10, 15, 20 Lt.

Filharmonijos kasa veikia II-VII 14-18 val. Informacija tel. 20 04 78, www.kaunofilharmonija.lt. Bilieta taip pat platina *Tiketa*.

15 d., pirmadienį, 17 val. Kauno apskrities viešąja biblioteką (Radastu g. 2, salė) atrieda „Kino bus“. Tai ketvirtasis metus vykstantis edukacinis kultūrinių projektas, kurio metu siekiama supažindinti vaikus ir jaunimą su kino menu, o tėvams ir mokytojams suteikti daugiau informacijos apie kino edukaciją. Kino seansai vairuojami prasideda 14 val., jaunimui – 18 val. Siemet bus rodomi animaciniai ir vaikinai filmai: „Bjaurusis ančukas ir as“ (rež. M. Hegner, K. Kilerich), „Aš tave žinau“ (rež. D. Šarutytė), „Lernavan“ (rež. M. Sargsyan) ir „Jau puiku, tik dar siẽ tiek...“ (rež. L. Lužytė). Išėjimas nemokamas.

16 d., antradienį, 16 val. Kauno apskrities viešoji biblioteka (Radastu g. 2, 406 kamb.) kviečia į dviejų parodų pristatymus: dailininkė R. Serapinaitytė tapybos ant šilkų parodos „Iš dangaus ir žemės“ bei kūnų prekybos įmonės UAB „IR Knygos“ parodos „Meno, dizaino ir dailių amatų knygos“. Renginyje R. Serapinaitytė supažindins su tapybos ant šilkų technika, bus galima pasimokyti dekupaziamento ir išsigti knygų apie meno dirbinius. Išėjimas nemokamas. Daugiau informacijos www.kv.lt.

XV tarptautinis šiuolaikinės muzikos festivalis „Iš arti“

13 d., šeštadienį, 19 val. Kauno sporto halėje – „The Queen symphony“. Simfonija solistams, chorui ir orkestrui, sukurta pagal Freddie Mercury ir grupės „Queen“ dainas. Aranžavusi Tolga Kashif, orkestravo Julianas Kershawas. Dalyvauja: Saulė Rinkevičiūtė (smuikas), Rūta Rinkevičiūtė (fortepijonas), Vita Šiugždinienė (violončelė), Kauno valstybinis choras (vadovas Petras Bingelis), choras „Ažuoliukas“ (vadovas Vytautas Miškinis), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dirigentas Gintaras Rinkevičius. Bilieta kainos – 22, 32, 37, 42, 52 Lt.

14 d., sekmadienį, 17 val. Kauno apskrities viešąja biblioteką (Radastu g. 2, salė) atrieda „Kino bus“. Tai ketvirtasis metus vykstantis edukacinis kultūrinių projektas, kurio metu siekiama supažindinti vaikus ir jaunimą su kino menu, o tėvams ir mokytojams suteikti daugiau informacijos apie kino edukaciją. Kino seansai vairuojami prasideda 14 val., jaunimui – 18 val. Siemet bus rodomi animaciniai ir vaikinai filmai: „Bjaurusis ančukas ir as“ (rež. M. Hegner, K. Kilerich), „Aš tave žinau“ (rež. D. Šarutytė), „Lernavan“ (rež. M. Sargsyan) ir „Jau puiku, tik dar siẽ tiek...“ (rež. L. Lužytė). Išėjimas nemokamas.

16 d., antradienį, 16 val. Kauno apskrities viešoji biblioteka (Radastu g. 2, 406 kamb.) kviečia į dviejų parodų pristatymus: dailininkė R. Serapinaitytė tapybos ant šilkų parodos „Iš dangaus ir žemės“ bei kūnų prekybos įmonės UAB „IR Knygos“ parodos „Meno, dizaino ir dailių amatų knygos“. Renginyje R. Serapinaitytė supažindins su tapybos ant šilkų technika, bus galima pasimokyti dekupaziamento ir išsigti knygų apie meno dirbinius. Išėjimas nemokamas. Daugiau informacijos <a

Kauno karuselė

Kauno r. Garliavos savivaldybės viešosios bibliotekos rekonstruootoje parodų salėje atidaryta dviem kūrėjų paroda, kurioje skirtingus darbus sieja jūra. Tai kaunietės Aldonos Zykutės fotografijos ir garliaviškio, bet daug laiko Neringoje praleidžiančio Vytauto Juozo Kavaliauskio medžio drožinai. Abu jie pasirinko savitą kūrybos kelią. Vytautas vaikšto jūros pakrantėje ir renka po audrų į krantą išmestus medžio gabalus, sa-

Evaldo BUTKEVIČIAUS nuotrauka

votiškus „laiškus“. Keliavusius, patyrusius nesuskaičiuojamų nuotykių – tai liudija randai, lūžiai, gilius raukšlės, nugludintos formos – visa juose sukaupta informacija.

Aldona atostogaudama prie jūros atokesnėse vietose taip pat savotiškai „renka“, stebi ir fiksuoja akimirkas, detales, spalvas, formas.

Menotyrininkas Adelbertas Nedzelskis parodos anotacijoje apie V. J. Kavaliauską rašo: „Toliau – ilgas žūréjimas, bendravimas, bandymas „laiškus“ perskaityti. Reikalui esant (kai skulptūrų autorui atrodo, jog esamų formų nepakanka, kai norima išraiškai akcentuoti, sustiprinti), „trūkstamos“ detaliés pridedamos, „primontuojamos“. Vietomis atsargiai nuimamos apnašos, jūros druskos prisodrintas medžio „rūbas“, formos modeliuojamos, kitur paliekamos pirmapradės, taip bandant atskleisti „pamatytą“ skulptūros visumą, spalvas, tekštūrą grožį ir īvaivorię. Kūrinį nuotaikų skalė plati: nuo statikos, vidinės rimties iki ekspreesivios dinamikos.“

Saviti V. J. Kavaliauskų darbai imponuoja išbaigtumu, estetika, apdaila, šmaikščiais pavadinimais. Jie įdomūs, palieka erdvės pamastytiams – kaip ir A. Zykutės fotografijos iš ciklo „Buvimas 18.00“. Kiek-

vienna detalė, jų spalvos ir geografinės formos alsuoja erdve, savitu laiko pajautimui. Kodėl 18.00? Anot autorei, po akimirkos pasaulis jau taps kitoks, nusidažys nauja spalva. Išliks tik pastebėto daikto forma, minties ir jausmų saskambis. O viskas, ką spėjai „pagauti“, priklauso nuo laiko, stebėjimo vienos, vidinio pojūcio.

Tai jau trečioji šiemet surengta A. Zykutės paroda. Fotografė tapo ir 2010 m. tarptautinio „Kaunas Photo

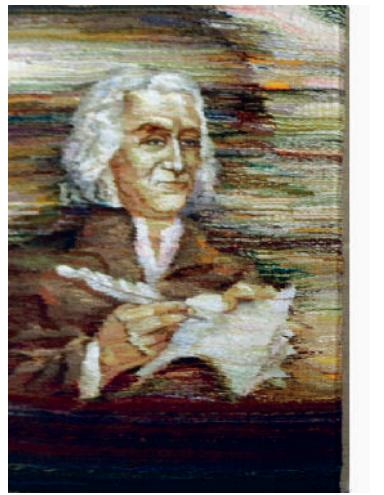
Star“ festivalio bei Lietuvos fotomenininkų sajungos konkurso „Debiutas“ finalo dalyve.

Paroda veiks iki lapkričio 27 d.

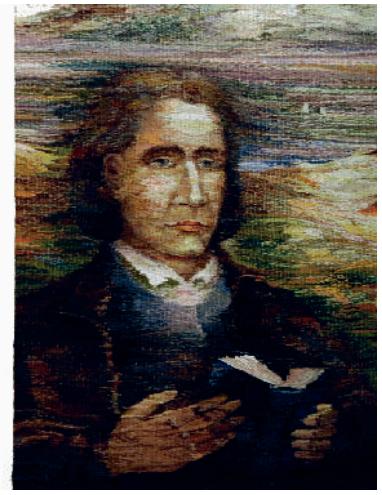
Lapkričio 3 d. Kauno menininkų namuose atidaryta Irenos Piliutytės ir Onos Staskevičienės tekstilės paroda „Duetai“.

„Gobelena – vienas iš originaliausių taikomosios dekoratyvinės dailės rūšių. Pasitelkus siūlų galias auginamos formos, raštai, linijos, pirs-

tais jaučiamąsi ūlo faktūrą, spalva, ir nematomas pasaulis virsta regimui. Tai atradimas ir džiaugsmas“, – sako I. Piliutytė, savo pasauli kurianti iš siūlų ir iš patirties. Autorė i gobeleinus žvelgia kaip i džiaugsmo, spalvų ir labai gyvo gyvenimo galimybę. Tačiau ši kartą tai daro jau ne vieša, o su bendramiante. Parodoje eksponuojami ir O. Staskevičienės gobelenai, išsausti iš tylos ir ramybės.

Parengė Gražina Viktorija PETROŠIENĖ
ir Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Narcizo FREIMANO nuotraukos

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Bilis Eliotas“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradienį, lapkričio 16 d., Kitokio kino klube bus rodoma jaudinanti drama „Bilis Eliotas“, kuria 2000 m. sukūrė britų režisierius Stephenas Daldrys. Mes geriau žinome kitą jo darbą – garsiąsias „Vandalas“ (2002 m.), kuriose Nicole Kidman suvaidino rašytoją Virginiją Woolf.

„Bilis Eliotas“ pratęsia anglų kinę nuo seno plėtojamas realistinio kino tradicijas, bet neapsiriboją vien sodromis tikro gyvenimo prozos scenomis. Atpispyrusios nuo

purvinos žemės filmo autorių mintys ir emocijos pakyla į poetinių apibendrinimų dausas.

Anksčiau netekęs mamos vienuoliukmetis Bilis Eliotas (aktorius Jamie Bellas) lanko bokso treniruotes, bet daro tai be didelio noro. Tiešiog taip nori berniuko tėvas, manantis, kad jo sūnus privalo testi šeimos tradicijas ir būti „tikras vyras“, kad laikui atėjus galėtų pakeisti tévę ir vyresnį broli akmens anglies šachtą. Tačiau savo tikrajį pašaukimą Bilis atrado vėliau. Kai paklupo į vaikų baletą būrelį, iš karto buvo pakerētas mažųjų „gulbių“ plas-

tikos ir judeisių grakštumo. Tada berniukas ir nusprendė iškeisti bokso pirštines į baletą šokėjo uniformą. Tik ilgokai tai darė slapta nuo tėvo ir brolio.

Laimė, Bilis labai palaikė iš pažiūros šiurkštoka šokių mokytoja ir berniuko senelę. O ir mamos laiskas, kurį Bilis perskaitė pirma laiko, tik patvirtino jo apsisprendimą. Vienas malonumas stebėti, kaip berniukas šokio judesiais mokosi reikšti savo mintis ir jausmus. Na, o finalas net labiausiai sugrubusia širdį privers plakti gilaus sukrėtimu.

tingojo reiso metu buvo sunkvežimis, prigrūstas nelegaliai gabentinos moderniausios ginkluotos. Erikas ir Džiulia pradeda asmeninį tyrimą.

Almantas Grikevičiaus filmuose Juozas Budraitis ir Regimantas Adamaitis ne kartą vaidino antipodus. Ne išmėtis ir filmas „Sadūto tūto“ (sekmadienis, 14.55 val., LTV2), kuriame abiems aktoriams tenka įšuntyti menininkus. Tik Povilas Baibokas mėgaujasi pripažinti kūrėjo laurais, o Petras Minkus tenkinasi autsaiderio dalia. Autoriams tokia pozicija leidžia pasamprotauti ir apie menininko atsakomybę, ir apie konformizmą.

Filmas „Legenda apie pianistą“ (sekmadienis, 22.15 val., Lietuvos ryto TV) siužetą sužinojome iš Alessandro Baricco apysakos „Novečentas“, kurioje pasakojama keista istorija apie žmogų, tris dešimtmecius neiškėlusį kojos iš laivo, plaukiojusį Atlanto vandenynu tarp Amerikos ir Europos.

Pirmomis XX a. dienomis garlaijuje „Virdžinija“ dézėje tarp citrinų juodaodis laivo kūrikas Denis Budmanas aptiko naujagimį. Kas jis čia paliko, niekas nežinojo, bet berniuką priglaudė ir užaugino jis suražęs juodadarbis. Vaikis neturėjo jokių dokumentų, vadinas, negalėjo aplieisti ir savo namų jokiame uoste.

Dar keičiau tai, kad berniukas pats anksti išmoko groti pianinu ir pagarsėjo kaip tikras džiazo virtuozas. Gandas apie šių muzikos genijų pasklidą toli už laivo ribų, ir kartą i „Virdžinijos“ denį įžengė pasipūtęs amerikietiško džiazo meistras Dželis Mortonas, pasiryžęs iškvesti unikalų pianistą į muzikinę dvirkovą. Argi reikia sakyti, kas joje nugalėjo?

Savaitgalis prie televizoriaus

Gediminas JANKAUSKAS

Dviem „Oskarais“ apdovanota ir pagal JAV literatūros realisto Uptono Sinclairo romaną „Nafta“ sukurtą drama „Bus kraujo“ (ketvirtadienis, 21.30 val., TV6) – tai biblinės asociacijas žardinant epinė istorija apie triumfa ir žlugimą, godumą ir žiauriajį ambicijų kainą, kurią savo kailiu patyrė amerikietiškų svajonę pagauti panūdės Danielis Pleinvy (jį netausodamas jégų suvaidinės aktorius Danielis Day-Lewisas). Bet už godumą visais laikais reikia mokėti labai didelę kainą.

Matyt, ne velti filmo pavadiniame juoduoju Žemės auksu dažnai vadinama purviną skystį režisierius Paulas Thomas Andersonas keičia visai kita substancija, pulsuojančią žmonių gyslose.

T. Andersono kūrybos vertinėjai visada pastebi šio jauno režisieriaus filmuose senųjų ir šiai laikai virtusiu klasikais meistrų įtaką. Su genialiuoju Orsonu Wellesu jį sieja polinkis į epinius apibendrinimus ir tai, kad abu dar iki savo trisdešimtajo gimtadienio išskirinė vietą JAV kino olimpe. Su prancūzu „Naujosios bangos“ atsto-

vais ar amerikiečio Martino Scorsese's bendraminčiais ji sieja „sinefilis“ meilė kino klasikai. Kaip ir Roberto Altmano filmuose, P. T. Andersono kūriniuose regime aukštolygio aktorių ansamblis, kuriuo atskiri ryškūs benefisai niekad ne sugrauna bendros visumos.

Biografinių dramų gerbėjai bus pamaloninti filmu apie prancūziškų dainų karalienę „Edit Piaf. Rožinis gyvenimas“ (šeštadienis, 21.00 val., LTV). Iliustruodamas gausių ivykių kūrinių Edith Piaf biografiją, režisierius Olivier Dahanas atsišakė linijinio pasakojimo ir sukūrė labai ryškų bei spalvingą vaizdų kaleidoskopą, kuriame dainininkės gyvenimo etapai sudėlioti ne chronologine tvarka. Žiūrovų akivaizdoje atskleidžia charizmatiška, ekscentriška, egoistiška ir nepaprastai emocinga asmenybę, nemažą gyvenimo daļą praleidusi alkoholio svaigulyje su linksmomis kompanijomis.

Trimis „Oskarais“ apdovanotos „Geišos išpažinties“ (šeštadienis, 22.30 val., TV3) sėkmę garantuoja vien elementarų smalsumą žardinantis pavadinimas. Be to, Lietuvoje daug kas perskaitė Arthuro Goldeono romaną. O trečia – nedėžnai kine-

tenka regėti tokią nebanalią ir nepaprastai gražią istoriją.

Dėl nuostabaus grožio galima buvo ir neabejoti, juk reikalo ēmési garsus Brodveyaus reginių specialistas Robas Marshallas, dar visai nesenai visus žavėjės savo miuziklui „Cikaga“. Gražiausios filmo scenos banddo atskleisti ne Rytų kultūros žmonėms beveik nesuvokiamą geišų meno specifiką. Bet kadangi filmas kurtas ne pagal japonų rašytojo romana, o pagal amerikietišką bestsellerį, po kurio laiko, išsvaidavęs iš gražių paveikslėlių magijos, pradedi suvokti, kad režisierius pavyko tobulei įvaldyti tik pačią formą. Šia prasmę „Geišos išpažinti“ nesunkiai galima gretinti su puikiausiais Japonijos ir Kinijos filmais. Tačiau gerai ir mūsų žiūrovams žinomi Azijos kontinento šedevrai, be efektingos formos, pasižymi ir gilyn meilės meno filosofija niekaip neprerasveržia pro stulbinamai gražius paveikslėlius.

LTV2 tėsiai italių klasiko Piero Paolo Pasolinius „Gyvenimo geismo“ trilogiją. Šeštadienį 23.00 val. rodoma antroji dalis „Kenterberio

pasakos“, pelniusi pagrindinį prizą tarptautiniame Berlyno kino festivalyje. Filmo pagrindą sudaro anglų rašytojo Geoffrey Chaucerio eiiliuotas romanas. Keliaudami į Kenterberio katedrą piligrimai linksmi na vienas kitą pasakojimais ir nutikimais iš savo gyvenimo. Pats režisierius vaidina rašytoją G. Chaucerį, kuris vienoje pakelės smukleje išklauso atsitiktinai sutikyt keleivių istorijas.

Drama „Audra Baltijoje“ (šeštadienis, 23.25 val., BTV) pasakoja, kaip 1994 m. rugpjūčio 28-osios naktį Baltijos jūroje nuskendo iš Talino į Švediją plaukęs keltas „Estonija“. Tamsioje vandenėje bedugnėje takart žuvo 852 keleiviai. Išsigelbėti pavyko tik 145 žmonėms. Tikrujų tragedijos priežascių nepavyko nustatyti net tarptautine komisijai. Užtaip po pasauli pasklidą daugybę fantastiškų nelaimės versijų.

Tiesą stengiasi sužinoti ir iš mirties nagų ištrūkės svedė verslininkas Eriku Vestermarkas bei į nelemtaij reisą pavėlavusi Vokietijos televizijos žurnalistė Džiulia Reuters. Sensacingą reportažą apie kontrabandą ginklais ruošiančios moters žiniomis, „Estonijos“ denye lem-